

Porteføljeanalyse 2024

Porteføljen Velferd og utdanning

Innhold

1.	Om porteføljeanalysen og tallgrunnlaget	3
2.	Status og utvikling av porteføljen	3
2.1	Om porteføljområdet Velferd og utdanning	3
2.2	Om porteføljen Velferd og utdanning	3
2.2.1.1	Delportefølje Arbeid	18
2.2.1.2	Delportefølje Kultur og medier	20
2.2.1.3	Delportefølje Utdanning	24
2.2.1.4	Delportefølje Velferd	31
2.2.1.5	Inkludering av barn og unge	35
3.	Vurdering av måloppnåelse	36
4.	Oppsummering og anbefalinger	38

1. Om porteføljeanalysen og tallgrunnlaget

Denne porteføljeanalysen omfatter porteføljestyret for Velferd og utdanning og bygger på data fra perioden 2020–2024. Analysen dekker hele Forskningsrådets prosjektportefølje innenfor porteføljens ansvarsområde.

Det nåværende porteføljestyret ble oppnevnt 1. januar 2024. Tidligere var ansvaret delt mellom to porteføljestyre: *Porteføljen for Velferd, kultur og samfunn* og *Porteføljen for Utdanning og kompetanse*. Valg og prioriteringer i perioden bygger på porteføljeplanene utarbeidet av disse tidligere porteføljestyrene.

Porteføljen er delt inn i fire delporteføljer: *Arbeid, Kultur og medier, Velferd og Utdanning*. Ett prosjekt kan inngå i en eller flere delporteføljer, avhengig av kategorisering. Analysen omfatter både totalporteføljen og hver delportefølje. Dette for å belyse likheter og forskjeller mellom delporteføljene og hvordan hver av dem bidrar til helheten, både når det gjelder investeringer og hvilke forskningsområder og temaer som dominerer. Analysen vurderer også hvordan den samlede porteføljen samsvarer med målene for området definert i den nye [Porteføljepanen for velferd og utdanning](#).

Prosjektene kan være finansiert av porteføljestyret, andre styrer i Forskningsrådet eller EU. Forskningsrådet finansiering vises i statistikken som merket andel av årlig disponibelt budsjett, mens EU-finansiering angis som merket andel av årlig kontraktsbeløp for norske deltakere. Beløpene er oppgitt i faste kr og er ikke justert for prisvekst, noe som kan gi inntrykk av vekst uten reell verdiøkning. Tallene gir likevel et godt sammenligningsgrunnlag over tid, særlig ved prosentvise sammenligninger eller utvikling i prosjektantall.

Kategorisering av prosjektene skjer gjennom Forskningsrådets merkesystem. Prosjekter finansiert av Forskningsrådet blir i stor grad merket av administrasjonen ved hjelp av kunstig intelligens, mens prosjekteier angir fagtilhørighet. EU prosjekter merkes manuelt av administrasjonen, basert på informasjon fra EUs prosjektdatabase CORDIS. Siden prosjektinformasjonen i CORDIS er begrenset, øker dette risikoen for feil eller ufullstendige merking. I 2019 ble enkelte temamerker under delporteføljene Velferd og Arbeid justert, noe som kan påvirke tidsseriene.

Analysen skal brukes som grunnlag for porteføljestyrets investeringsplan, dialog på tvers av Forskningsrådets porteføljer, og budsjettinnspill til de finansierende departementene.

2. Status og utvikling av porteføljen

2.1 Om porteføljekområdet Velferd og utdanning

Porteføljen Velferd og utdanning er tematisk bred og omfatter forskning som bidrar til et bærekraftig velferds- og kunnskapssamfunn. Den dekker komplekse problemstillinger på tvers av mange samfunnsområder, og retter seg mot utfordringer og muligheter knyttet til velferd, utdanning, arbeid, kultur og medier. I tillegg er samfunnsøkonomi og skatteforskningen lagt til porteføljen.

2.2 Om porteføljen Velferd og utdanning

I 2024 besto porteføljen av 938 prosjekter, med en samlet FoU-innsats på 1 115,4 mill. kr. Av disse ble 825 prosjekter finansiert av ulike porteføljer i Forskningsrådet, mens 113 ble finansiert av EU (se Tabell 1). Dette er en nedgang fra foregående år. Fra 2020 til 2023 økte både antall prosjekter og tildelt beløp.

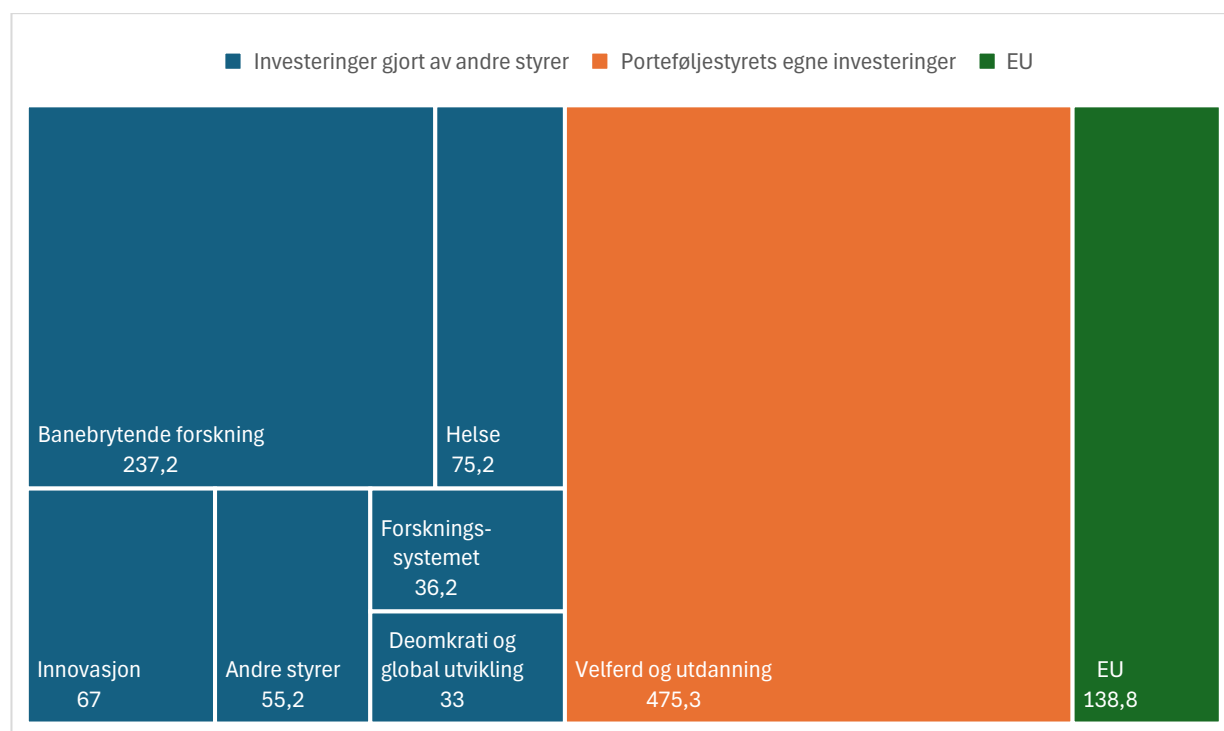

Nedgangen i 2024 skyldes blant annet Forskningsrådets overgang fra netto- til bruttobudsjettering, som medførte lavere utbetalinger. I tillegg ble det i FRIPRO i 2023 kun lyst ut midler til unge forskertalenter.

	Antall prosjekter			Mill. kr		
	FR	EU	Totalt	FR	EU	Totalt
2020	718	117	835	749,6	103,2	852,8
2021	873	126	999	963,4	121,5	1084,9
2022	872	131	1003	1206,1	109,4	1315,5
2023	859	129	988	1193,8	124,7	1318,5
2024	824	115	939	983,9	138,8	1122,7

Tabell 1 Utvikling i antall prosjekter og investeringer (2020–2024) Kilde: Forskningsrådet.

FoU-innsatsen i porteføljen for 2024 fordelte seg, som vist i Figur 1, på 475,3 mill. kr (42,3 %) i egne investeringer, 503,8 mill. kr (44,9 %) fra andre styrer og 138,8 mill. kr (12,4 %) fra EU.

Figur 1 Fordeling av investeringer fra Forskningsrådets styrer og EU (2024). Kilde: Forskningsrådet.

Porteføljestyrets egne investeringer utgjorde dermed det største enkeltbidraget til porteføljen i 2024. Midlene ble tildelt gjennom tildelingsbrev fra flere departementer: Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), Barne- og familiedepartementet (BFD), Finansdepartementet (FIN), Helse- og omsorgsdepartementet (HOD), Justis- og beredskapsdepartementet (JD), Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD), Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD) og Kunnskapsdepartementet

(KD). Tildelingsbrevene angir budsjettmessige føringer og styringssignaler for departementenes midler til Forskningsrådet. Tabell 2 viser bidragene fra de ulike departementene, i tillegg til Skatteetaten.

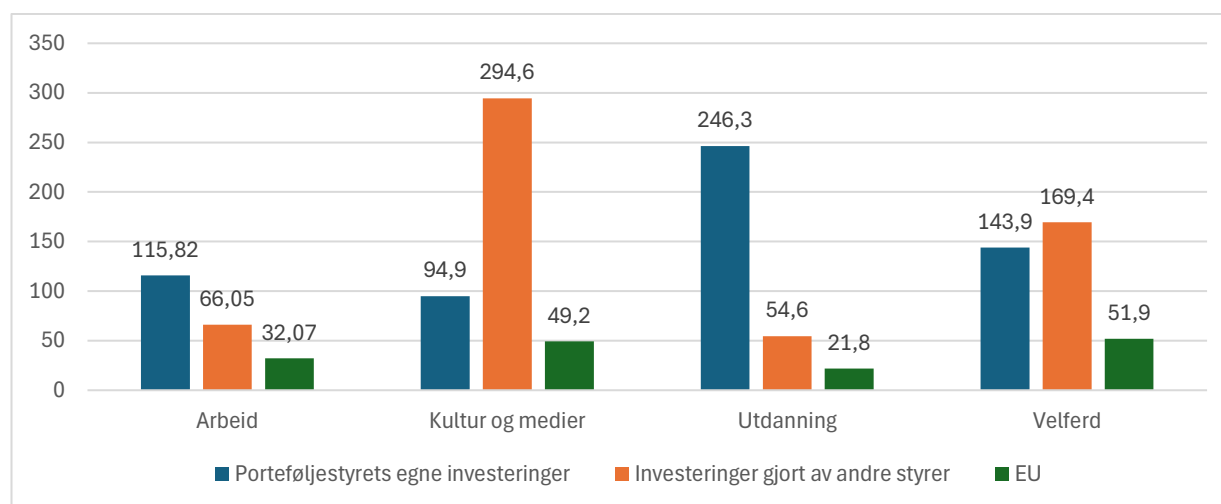
AID	BFD	FIN	HOD	JD	KD	KD-SO	KDD	KUD	Skatteet.	Sum
130 000	35 896	24 200	500	2 158	217 100	99 698	1 766	30 510	2 300	544 128

Tabell 2 Porteføljens finansiering i 1000 kr (2024) Kilde: Forskningsrådet

Flere andre porteføljestyre har investeringer innenfor porteføljens tematiske områder. De største investeringene kommer fra porteføljestyrene for Banebrytende forskning, hovedsakelig kanalisert gjennom ordningene FRIPRO og SFF. Midlene tildeles her på grunnlag av faglig kvalitet uten tematiske føringer, og prosjektene samsvarer derfor ikke nødvendigvis med porteføljestyrets prioriteringer. Dette er særlig viktig å merke seg i delporfeøljer med høyt innslag av slike investeringer, der porteføljestyret ikke kan drive porteføljestyling på samme nivå.

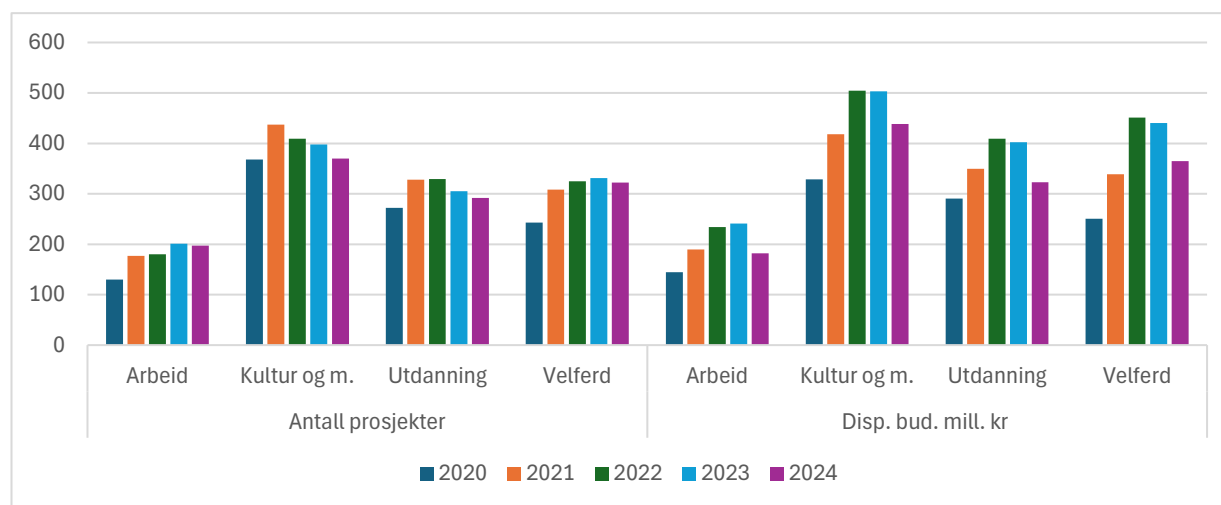
Utover Banebrytende forskning er det porteføljestyret for Helse, etterfulgt av Innovasjon, Forskningssystemet samt Demokrati og global utvikling, som investerer mest i porteføljens områder.

Fordelingen mellom porteføljestyrets egne investeringer og investeringer fra andre styre og EU varierer mellom de ulike delporfeøljene. Som vist i Figur 2, skiller Kultur og medier seg ut ved i stor grad å være finansiert gjennom investeringer fra andre styre, med en relativt lav andel midler fra porteføljestyret selv. Utdanning har en motsatt profil, med hovedvekten av midlene fra porteføljestyret og begrenset investeringer fra andre styre. Velferd har en mer balansert fordeling mellom egne og andres investeringer, mens Arbeid har en jevnere, men lavere total investeringsprofil. EU-finansieringen utgjør en mindre andel i alle delporfeøljene. Selv om figuren kun viser fordelingen for 2024, har mønsteret vært relativt stabilt over flere år.

Figur 2 Fordeling av investeringer per delporfeølje (2024). Kilde: Forskningsrådet.

Figur 3 viser at delporfeøljene i hovedsak følger samme utviklingstrekk som den samlede porteføljen vist i Tabell 1. I 2024 er det en nedgang i både antall prosjekter og investeringer i alle delporfeøljer sammenlignet med 2023. Som tidligere nevnt bør nedgang i investeringer i hovedsak ses i sammenheng med Forskningsrådets overgang fra netto- til bruttobudsjettering samme år.

Figur 3 Antall prosjekter og disponibelt budsjett per delportefølje (2020-2024). Kilde: Forskningsrådet.

For de fleste delporteføljene var det en jevn økning i antall prosjekter og disponert budsjett i perioden 2020–2023, med unntak av Kultur og medier og Utdanning som begge viser tegn til stagnasjon eller nedgang fra 2021. Sett bort fra reduksjonen i 2024, har det vært gradvis vekst i disponert budsjett for de fleste delporteføljene, selv om tre av fire viser en viss nedgang eller stagnasjon mellom 2022 og 2023.

Kultur og medier er den delporteføljen som samlet sett har hatt både flest prosjekter og høyest investeringer i perioden. Arbeid har derimot hatt færrest prosjekter og lavest investeringer. Dette henger blant annet sammen med et relativt høyt innslag av FRIPRO-finansiering innenfor Kultur og medier, mens det er få slike prosjekter innenfor Arbeid. Ser vi kun på porteføljestyrets egne investeringer (Figur 2) blir bildet et litt annet: Kultur og medier utgjør den minste delporteføljen, mens Utdanning er den største.

2.2.1 Porteføljens profil

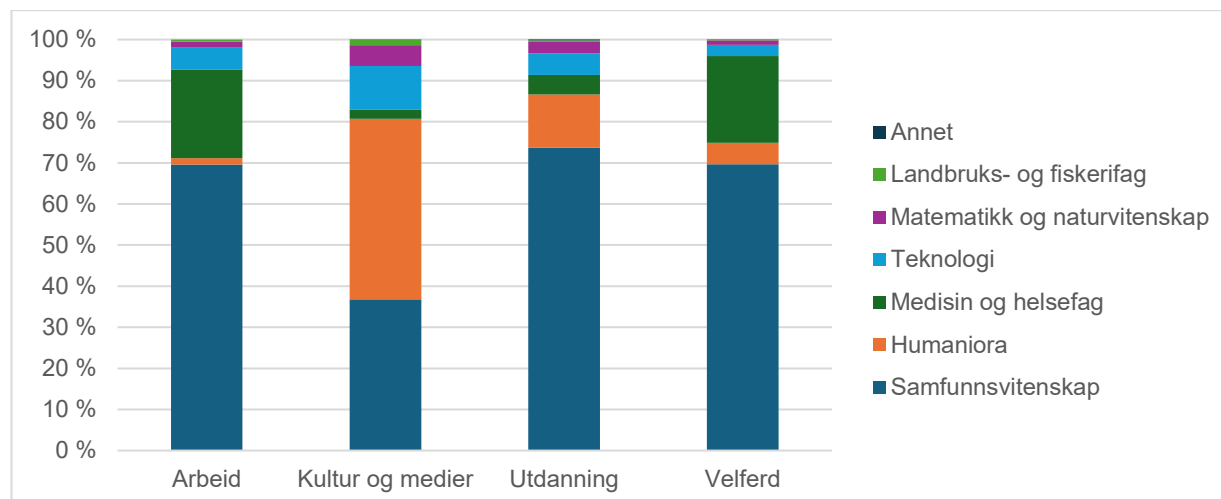
Investeringene som gjøres av porteføljestyret, og forskningen som finansieres, skal frambringe relevant kunnskap som kan bidra til samfunnets håndtering av sentrale samfunnsutfordringer. Dette kapittelet beskriver porteføljens særpreg gjennom flere dimensjoner: Fag, Publisering og formidling, FoUol-verdikjede og anvendelsesområder, kompetansebygging og kjønnsbalanse, sektor, nasjonalt- og internasjonalt samarbeid og tema. Enkelte dimensjoner vil belyses gjennom totalporteføljen, andre gjennom delporteføljer.

Fag

Den samlede porteføljen omfatter forskning og innovasjon innenfor en rekke fagområder, med hovedvekt på samfunnsvitenskap og humaniora. Innenfor samfunnsvitenskap er pedagogiske fag og økonomi de mest fremtredende fagene, mens språkvitenskap dominerer i humaniora. Som vist i Figur 4 har delporteføljene ulike faglige tyngdepunkt. Samfunnsvitenskap er det dominerende fagområdet i de fleste delporteføljer, mens Kultur og medier skiller seg ut ved at majoriteten av prosjektene er innenfor humaniora.

Humaniora er det nest største fagområdet i delporteføljen Utdanning, mens det for Velferd kun er litt større enn teknologi, og for Arbeid mindre enn teknologi. Medisin og helsefag utgjør den nest største kategorien for både Velferd og Arbeid.

Figur 4 Fordeling på fagområder per delportefølje (2024). Kilde: Forskningsrådet.

Humanistisk og juridisk forskning

Selv om porteføljen ikke har som mål å styrke spesifikke fagfelt, er et av tiltakene i porteføljeplanen å stimulere til humanistiske og juridiske perspektiver. Å løfte humanistiske perspektiver i tematiske satsinger er i tråd med [Meld. St. 25 \(2016-2017\) Humaniora i Norge](#) og Forskningsrådets opptrappingsplan for humaniora. Styrking av juridiske perspektiver følger blant annet opp [Evalueringsplan for rettsvitenskapelig forskning i Norge](#), som anbefaler at juridiske dimensjoner synliggjøres mer i Forskningsrådets tematiske utlysninger. Juridisk forskning er også eksplisitt etterspurt i tildelingsbrevene fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Barne- og familiedepartementet.

Andelen humaniora i prosjektene som porteføljestyret selv finansierer har vært stabil på rundt 14 % i perioden. Samtidig har den samlede investeringen i humanioraprojekter økt betydelig, fra 30 mill. kr i 2020 til 88,6 mill. kr i 2024. Også andelen av de totale investeringene har økt, fra 9 % til 17,5 %. Denne utviklingen samsvarer med trenden i Forskningsrådet generelt, der andelen humaniora er stabil eller svakt økende. Selv om utviklingen i absolutte tall er positiv, er ikke økningen i andelen humaniora like sterk som forventet, sett i lys av tidligere satsinger og mål i porteføljeplanen. Porteføljestyret bør derfor vurdere ytterligere tiltak, særlig for å øke humanioraforskning innenfor Utdanning, Arbeid og Velferd.

Rettsvitenskap har vært etterspurt særskilt og prioritert i flere utlysninger de senere årene, unntatt utdanningsfeltet. Selv om søknadsmengden er lav, har antallet prosjekter med rettsvitenskapelige perspektiver økt fra 9 til 21 i perioden. Til tross for økningen har bare syv prosjekter hatt vertsinstitusjon ved et juridisk fakultet eller fagmiljø, og andelen rettsvitenskap er lav i de fleste prosjekter. Det bør vurderes om rettsvitenskapelige perspektiver er tilstrekkelig synliggjort og etterspurt i utlysninger.

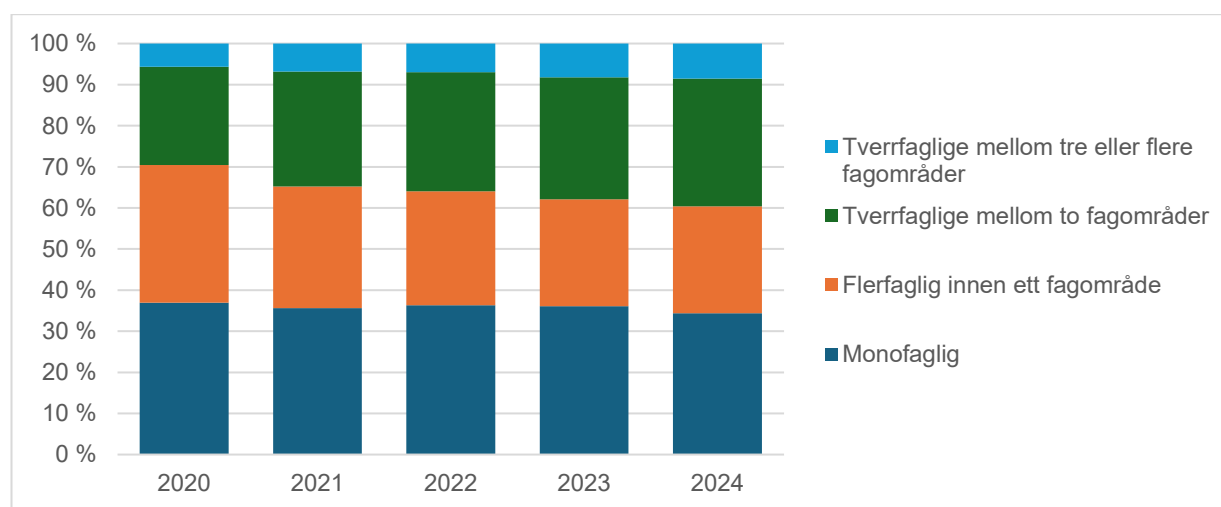
Fler- og tverrfaglighet

Porteføljeplanen for velferd og utdanning fremhever betydningen av faglig, teoretisk og metodisk bredde. Utlysningene innenfor porteføljes ansvarsområde har de senere årene etterspurt fler- og tverrfaglighet.

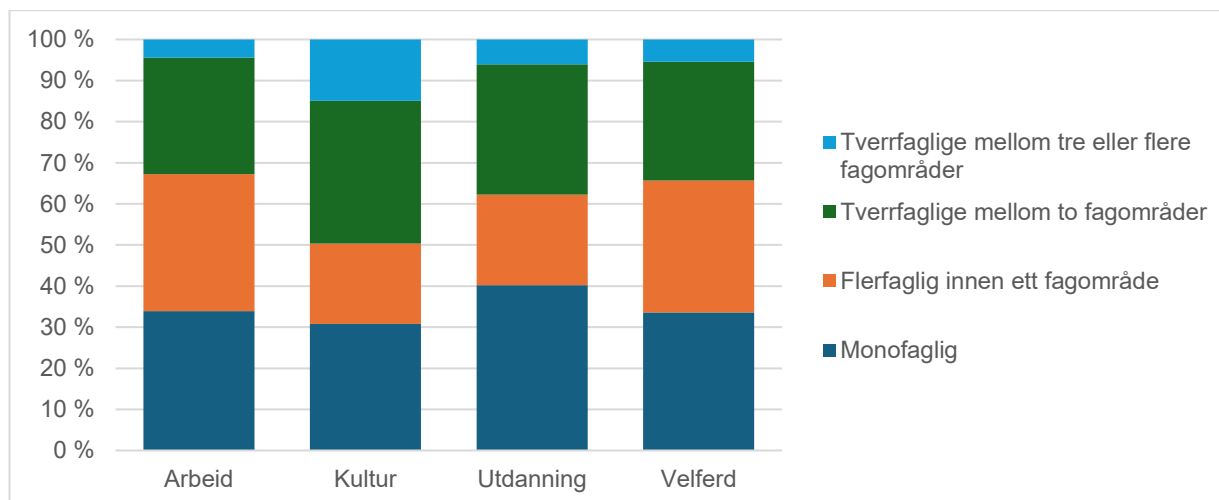
Figur 5 viser utviklingen i grad av fler- og tverrfaglighet i porteføljen i perioden 2020–2024. Mens andelen monofaglige prosjekter har vært relativt stabil og ligget på rundt 35 % i hele perioden, har andelen flerfaglige prosjekter innenfor ett fagområde hatt en jevn nedgang – fra rundt en tredjedel av prosjektene i 2020 til om lag en fjerdedel i 2024. Samtidig har tverrfaglige prosjekter mellom to fagområder hatt en tilsvarende motsatt utvikling, fra om lag en fjerdedel i 2020 til omtrent en tredjedel i 2024. Tverrfaglige prosjekter mellom tre eller flere fagområder har vært få, men stabile, med en andel på mellom 5 % og 7 % gjennom hele perioden.

Utviklingen indikerer en gradvis forskyvning fra flerfaglighet innenfor ett fagområde mot økt samarbeid på tvers av fagfelt, særlig mellom to fagområder.

Figur 5 Fler- og tverrfaglighet i porteføljen (2020–2024). Kilde: Forskningsrådet

Selv om alle delporteføljer har hatt en økning i tverrfaglighet i perioden, viser Figur 6 tydelige forskjeller mellom delporteføljene. Kultur og medier skiller seg ut som den mest tverrfaglige delporteføljen, med rundt halvparten av prosjektene fordelt på to eller flere fagområder. Dette er også porteføljen med størst faglig bredde. Utdanning har den høyeste andelen monofaglige prosjekter (ca. 40 %), men har samtidig hatt den største økningen i tverrfaglighet i perioden. Velferd og arbeid har en relativt lik profil, med en høy andel flerfaglige prosjekter innenfor ett fagområde (ca. 30–35 %), og omtrent en tredjedel monofaglige prosjekter. Majoriteten av de monofaglige prosjektene utgjøres av økonomifag under delporteføljene Velferd og Arbeid, og pedagogiske fag for delporteføljen Utdanning.

Figur 6 Fler- og tverrfaglighet i delporteføljene (2024). Kilde: Forskningsrådet

Publisering og formidling

I tråd med porteføljepå planen for Velferd og utdanning skal kunnskap, funn og resultater fra porteføljen deles og tas i bruk. Det er viktig å legge til rette for ulike former for formidling og kommunikasjon av forskningen, både til relevante brukere og til offentligheten. Prosjektenes planer for publisering og formidling inngår i den faglige vurderingen av søknadene, og gjennomførte formidlingsaktiviteter rapporteres årlig.

Publiseringsmønstre

Formidlingen i porteføljen har hatt en generell økning i perioden, med unntak av et fall i 2024, hvor årsaken er usikker. Forskningen formidles gjennom rapporter, tidsskriftartikler, fagbøker, lærebøker, bokkapitler, seminarer, foredrag, leserinnlegg og kronikker. Det er særlig rapporter, notater, artikler og foredrag rettet mot prosjektets målgrupper som rapporteres.

Samfunnsvitenskap utgjør den største andelen av publikasjonene med 60 %. Humaniora utgjør 17 %, men har hatt en sterk vekst. Det har kommet flere publikasjoner innenfor medisin og helsefag og innenfor realfag og teknologi.

Publikasjonene som kommer fra prosjekter finansiert gjennom delporteføljen Utdanning er hovedsakelig innenfor pedagogikk og relevant for utdanningssektoren, mens publikasjonene finansiert gjennom prosjekter fra delporteføljene Arbeid, Kultur og medier og Velferd har en større faglig spredning.

Prosjekter finansiert gjennom delporteføljen Kultur og medier skiller seg ut ved at 57 % av publikasjonene er innenfor humaniora, mot 27 % samfunnsvitenskap. Det er gjennom lingvistiske publikasjoner det formidles mest (17 %), noe som er i tråd med at språkfag er det humanistiske faget som forekommer hyppigst blant prosjektene i porteføljen.

For delporteføljene Arbeid og Velferd er det jevnt mellom samfunnsøkonomiske, sosiologiske og tverrfaglige samfunnsvitenskapelige publikasjoner.

Bibliometriske indikatorer

Porteføljen Velferd og utdanning har en høy andel prosjekter innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Disse fagområdene har generelt bedre dekning i det nasjonale forskningsinformasjonssystemet *Cristin* enn i den globale databasen *Web of Science* (WoS), noe som kan gjøre bibliometriske indikatorer mindre robuste.

Indikatorer fra WoS viser betydelig internasjonalt samarbeid, særlig gjennom sampublisering. Samarbeidet er noe sterkere innenfor medisin og helsefag (55 % av publikasjonene) enn i samfunnsvitenskap (47 %). Det er variasjoner mellom delporteføljene: Under Velferd ligger internasjonal sampublisering på rundt 50 %, noe som er lavere enn det nasjonale nivået på ca. 60 %. For delporteføljene Velferd og Kultur og medier ligger derimot internasjonal sampublisering innenfor livsvitenskap på nasjonalt nivå.

Norge har en siteringsindeks på 1,3 (gjennomsnitt alle land = 1). Porteføljens publikasjoner hadde i årene før 2020 en siteringsindeks på mellom 1,5 og 1,8, men denne har falt markant og var i 2023 nede på ca. 0,75. Det er usikkert hva nedgangen skyldes.

Omtrent 10 % av porteføljens publikasjoner i 2023 tilhørte de 10 % mest siterte i sitt fagfelt, mot 17 % i 2017 (gjennomsnitt alle land = 10 %). Det er variasjoner mellom delporteføljene, hvor Arbeid fortsatt ligger høyt med 11 %. Sammenlignet med nasjonale tall ligger porteføljens publikasjoner lavere. For delporteføljene Arbeid og Velferd viser tallene at 14 % av de samfunnsvitenskapelige publikasjonene og ca. 12 % av de medisinske/helsefaglige er blant de 10 % mest siterte i sitt fagfelt.

Topp 10 persentilen reflekterer at siteringsfrekvensen generelt er skjevt fordelt: de fleste publikasjoner får få eller ingen siteringer, mens et mindretall oppnår høy sitering.

Åpen tilgang

Åpen tilgang fremmer både forskningen og samfunnets bruk av resultater. Forskningsrådet krever derfor full og umiddelbar åpen tilgang til alle vitenskapelige publikasjoner fra prosjekter vi finansierer. Artikler skal gjøres tilgjengelige uten forsinkelse, med åpen lisens som tillater gjenbruk.

Data fra WoS og Cristin viser at ca. 90 % av publikasjonene er tilgjengelig som *open access*, en økning fra ca 60 % i 2017. Samfunnsvitenskap har noe lavere andel enn medisin og helsefag, men begge fagområder har hatt økning siden kravet ble innført i 2021. Nasjonalt er kun 78 % åpent publisert, men også her har det vært en økning fra rundt 55 % i 2027.

FoUol-Verdikjede og anvendelsesområder

Porteføljeplanen for velferd og utdanning understreker at porteføljestyret skal stimulere til grunnleggende og anvendt forskning og forskningsbasert innovasjon av høy kvalitet innenfor porteføljens ansvarsområder.

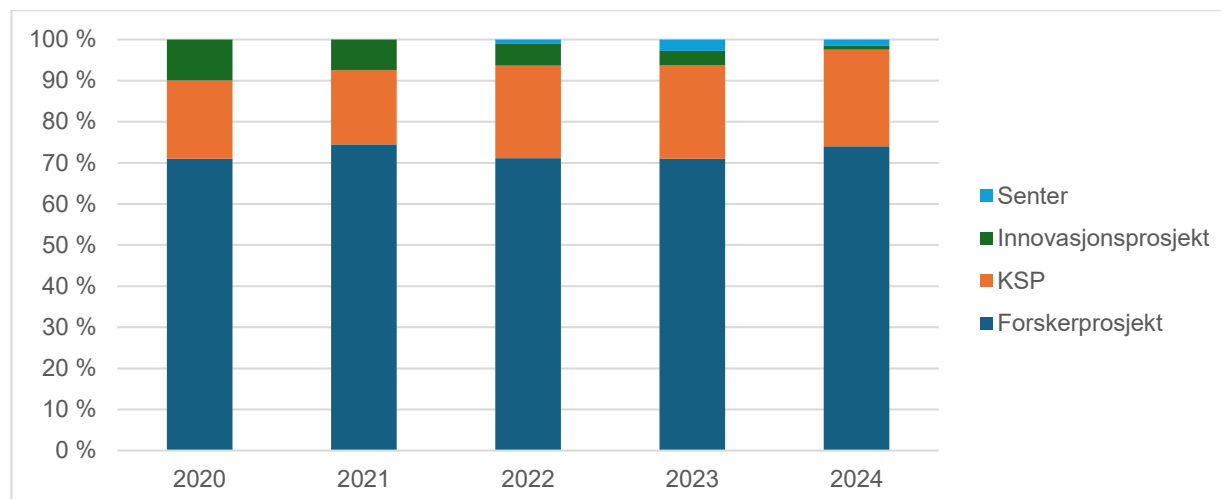
Porteføljen er i hovedsak finansiert av sektorpolitiske midler, og preges derfor av anvendt og handlingsrettet forskning. I 2024 var 71 % av porteføljestyrets egne investeringer merket som anvendt forskning, mens 29 % var grunnleggende forskning. Kultur og medier skiller seg ut ved at prosjektene kategoriseres hovedsakelig som grunnleggende forskning, men de fleste er en blanding, såkalt *strategisk grunnforskning*. Ser vi på Forskningsrådets samlede innsats på porteføljens områder, er fordelingen mellom grunnleggende og anvendt forskning jevnere, noe som hovedsakelig skyldes prosjekter finansiert gjennom Banebrytende forskning (FRIPRO og SFF).

I tråd med porteføljeplanens mål om fornyelse og høy kvalitet i forskningen, går hovedandelen av porteføljestyrets egne investeringer til forskerprosjekter. Denne søknadstypen har som formål å fremme faglig fornyelse og utvikling. I 2024 investerte porteføljestyret totalt 337,1 mill. kr i forskerprosjekter, som utgjorde 21 av totalt 33 tildelte prosjekter. De øvrige prosjektene var kompetanse- og samarbeidsprosjekter (9) og forskningssentre (3).

Porteføljestyret investerer i liten grad i innovasjons- og utviklingsprosjekter med henholdsvis om lag 10 % og 0,6 % av midlene. Disse prosjektene er kun knyttet til delporteføljen Utdanning. I Forskningsrådets samlede innsats på porteføljens områder, er andelen høyere: 21 % for innovasjon og 3 % for utvikling, og det er en viss grad av verifisering og pilotering (0,8 %). Dette indikerer et potensial for økt satsing på kunnskapsbasert innovasjon i offentlig sektor.

Figur 7 viser utviklingen i fordelingen mellom forskerprosjekt, samarbeidsprosjekter, innovasjonsprosjekter og forskningssentre finansiert av porteføljestyret i perioden 2020-2024. Fordelingen og utviklingen er som forventet, og gjenspeiler utlysningene av midler i perioden.

Figur 7 Prosjekttypen i porteføljen (2020-2024). Kilde: Forskningsrådet

Virkemiddelbruken varierer mellom delporteføljene. Utdanning har tradisjonelt benyttet et bredt spekter av virkemidler, mens Kultur og medier i hovedsak har lyst ut midler til forskerprosjekter. Arbeid og velferd har primært satset på forskerprosjekter og kompetanse- og samarbeidsprosjekter. Det ligger et potensial i å ta i bruk flere virkemidler i alle delporteføljene, og i å lyse ut virkemidler på tvers av ansvarsområder.

Kompetansebygging og kjønnsbalanse

Forskningsrådet skal fremme kjønnsbalanse og kjønnsperspektiver i forskning og innovasjon, både nasjonalt og internasjonalt. Formålet er å bidra til likestilling, bidra til forskning av høy kvalitet ved å ta vare på de beste forskertalentene, legge til rette for velfungerende forskningsmiljøer og sikre en bredde i perspektiver som styrker både forklaringskraft og innovative løsninger. Siden 2022 har det vært krav om handlingsplaner for likestilling (Gender Equality Plans, GEP) på organisasjonsnivå for alle søkere og samarbeidspartnere ved kontraktsinngåelse.

Selv om kjønnsbalansen samlet sett er god blant prosjektledere og stipendiater i porteføljen, viser enkelte delporteføljer skjevheter som porteføljestyret bør være oppmerksom på.

Prosjektledere

I 2024 var kjønnsfordelingen blant prosjektledere i porteføljen 57 % kvinner og 43 % menn. Fordelingen varierer mellom delporteføljene, med høyest kvinneandel i delporteføljen Utdanning (66 %) og lavest i delporteføljen Arbeid (49 %).

Stipendiater – ph.d.

I perioden 2020–2024 har Forskningsrådet finansiert 341 ph.d.-stipendiater i den målrettede porteføljen. Tallet inkluderer prosjekter med tre års varighet eller mer. Antall oppstarter per år har variert fra 43 i 2020 til 30 i 2024, med en topp i 2022 (74 stipendiater). Flest stipendiater er finansiert gjennom delporteføljen Utdanning.

Når det gjelder kjønnsbalanse blant stipendiater er det klare forskjeller mellom delporteføljene. Utdanning og Kultur og medier har en høy kvinneandel (61–68 % og 67–83 %), mens Velferd har hatt en jevn kjønnsbalanse (50–53 % kvinner). Til sammenligning er samfunnsøkonomi og skatteforskning, som også ligger under porteføljens ansvarsområde, mannsdominert (71–83 % menn).

Aldersfordelingen blant stipendiatene viser at gjennomsnittsalder ved oppstart var 34 år, henholdsvis 32 år for menn og 35 år for kvinner. 31 % var i 20-årene ved oppstart, 47 % i 30-årene og 19 % i 40-årene. Syv stipendiater var over 50 år, og flest eldre stipendiater var registrert i delporteføljen Utdanning.

Stipendiater – postdoktor

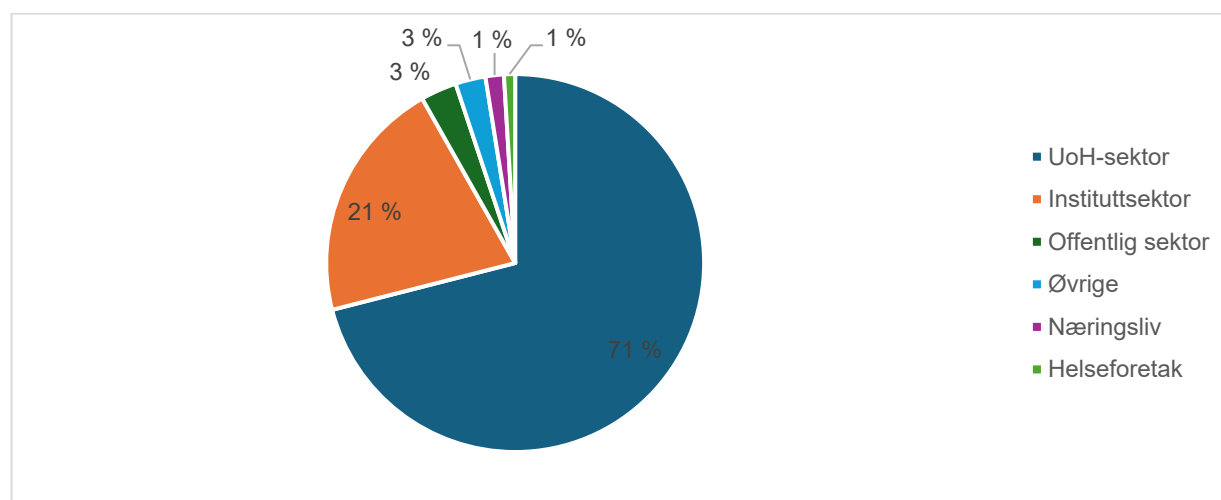
I perioden 2020-2024 har Forskningsrådet bidratt til finansiering av 187 postdoktorstillinger i den målrettede porteføljen. Antall oppstarter per år har variert fra 21 i 2020 til 13 i 2024, med en topp i 2021 (41 stillinger).

Kjønnsforskjellene følger stort sett mønsteret fra ph.d.-nivå. Det er sterk kvinnedominans i delporteføljene Utdanning og Kultur og medier, men i sistnevnte har kvinneandelen gått ned fra 72 % i 2020 til 50 % i 2024. Velferd har hatt en jevn kjønnsfordeling, med en økning fra 48 % kvinner i 2021 til 56 % i 2024.

Gjennomsnittsalder ved oppstart var 37 år (menn 36, kvinner 38): 6 % var i 20-årene, 61 % i 30-årene og 22 % i 40-årene. Totalt 15 personer var over 50 år ved oppstart.

Sektor

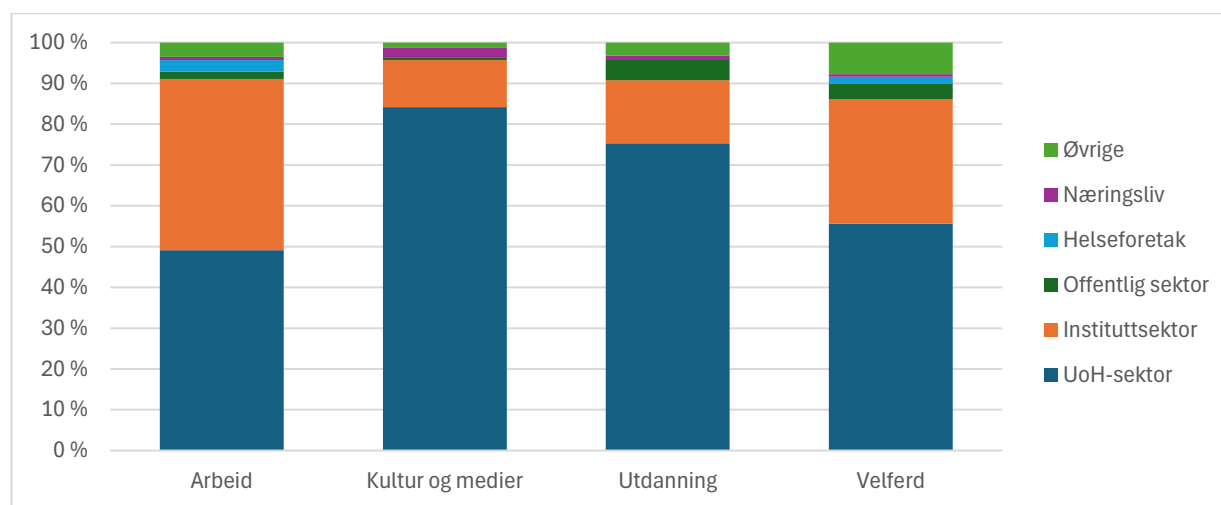
Fordelingen av midler etter prosjektansvarlig sektor i 2024 (Figur 8) viser at universitets- og høyskolesektoren mottar 71 % av midlene. Instituttsektoren står for 21 %, mens resten fordeles på offentlig sektor, næringsliv, helseforetak og øvrige aktører. Denne fordelingen har vært relativt stabil over flere år og er som forventet. Den reflekterer utlysningene i perioden, der forskerprosjekter har dominert (Figur 7). Disse treffer i hovedsak UH-sektoren, men også instituttsektoren, som i denne porteføljen i stor grad består av de nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene. Offentlig sektor har et stort antall prosjekter, særlig innenfor Offentlig sektor-ph.d. Disse har imidlertid mindre prosjektstørrelser og dermed lavere beløp per prosjekt. Næringslivet og helseforetak har ikke vært prioritert i utlysningene, og er derfor svakt representert.

Figur 8 Fordeling på prosjektansvarliges sektor (2024). Kilde: Forskningsrådet

Fordelingen varierer mellom delporteføljene (Figur 9). Universitets- og høyskolesektoren er størst i alle, men andelen varierer. I Kultur og medier utgjør denne sektoren en særlig høy andel (84 %), mens andelen er lavest i Arbeid (49 %). Instituttsektoren har størst andel i Arbeid (42 %) og Velferd (30 %) og står for den minste andelen i Kultur og medier (12 %). Offentlig sektor er særlig representert i Utdanning (5 %) og Velferd (4 %). Helseforetakene mottar midler hovedsakelig innenfor Arbeid (3 %) og Velferd (2 %), og er nær fraværende i de øvrige delporteføljene. Næringslivet er best representert i Kultur og medier (2 %).

Figur 9 Fordeling på prosjektansvarliges sektor per delportefølje (2024). Kilde: Forskningsrådet

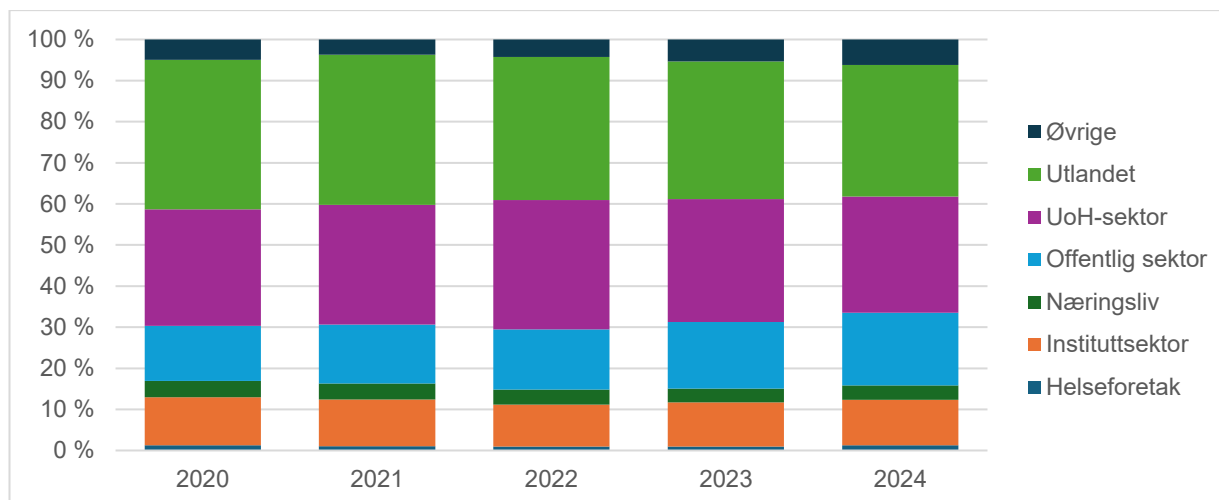
Fordelingen mellom delporteføljene er som forventet og reflekterer utlysningene i perioden. Den relativt lave andelen instituttsektor i Kultur og medier kan delvis forklares med at det finnes få institutter i Norge med en tydelig kultur-/humanioraprofil, selv om flere tildelinger også har gått til bredt orienterte institutter.

Nasjonalt samarbeid

Porteføljeplanen for velferd og utdanning fremhever at porteføljen skal bidra til å styrke nasjonalt forskningssamarbeid. Dette har vært en tydelig prioritering i flere av porteføljens utlysninger. Antallet prosjekter med samarbeidspartnere med avtale har økt i perioden 2020 til 2024, hovedsakelig som følge av en generell vekst i antall prosjekter i porteføljen.

Figur 10 viser fordelingen av samarbeidspartnere i prosjektene i perioden 2020–2024. Universitets- og høyskolesektoren er den største gruppen blant de nasjonale samarbeidspartnerne. Denne andelen økte svakt frem til 2023, men har en liten nedgang i 2024. Samarbeidet med instituttsektoren viser også en svak økning i perioden. Andelen samarbeid med offentlig sektor har økt over tid, med unntak av en nedgang fra 2021 til 2022. Samarbeid med næringslivet og helseforetak har ligget på et stabilt og lavt nivå gjennom hele perioden.

Figuren viser også andelen internasjonale samarbeidspartnere. Dette er den største kategorien av samarbeidspartnere i perioden, og andelen har vært stabil i perioden. Internasjonale samarbeidspartnere omtales nærmere under delkapittelet *Internasjonalt samarbeid*.

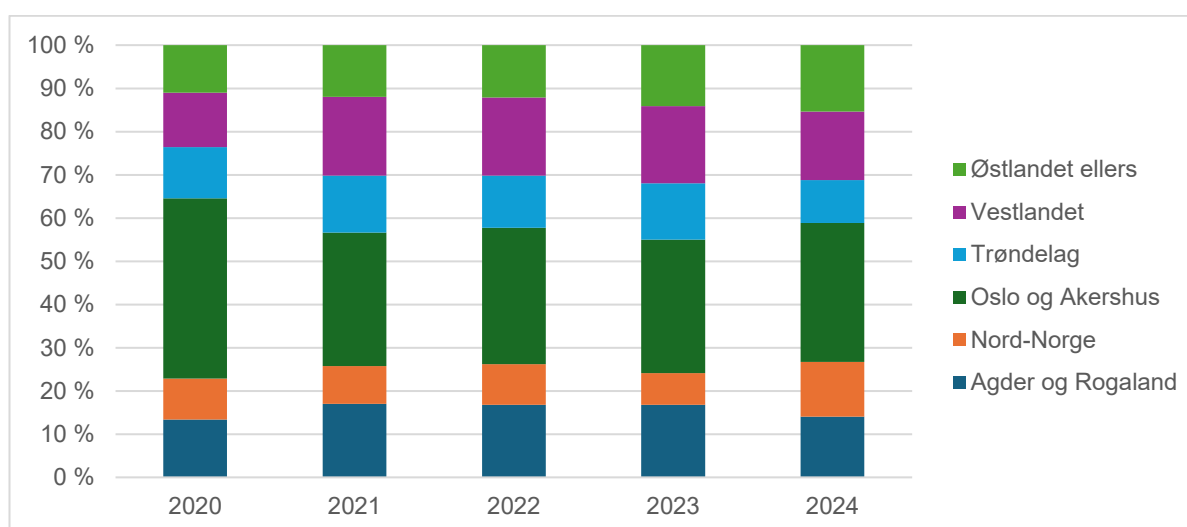

Figur 10 Samarbeidspartnere etter sektor (2020-2024). Kilde: Forskningsrådet

Geografisk fordeling av samarbeidspartnere

Når vi ser på samarbeidspartnere fra academia, vises en tydelig geografisk konsentrasjon. Oslo og Akershus opptrer hyppigst, noe som henger sammen med at en stor andel av forskningsinstitusjonene er lokalisert her. Samtidig ser vi at de fleste samarbeid skjer innenfor samme landsdel, med noen få unntak, noe som peker mot et geografisk «samhold».

For samarbeidspartnere utenfor academia finner vi delvis et lignende bilde. Flest samarbeidspartnere er konsentrert i Oslo og Akershus (Figur 11), men den største veksten har funnet sted på Østlandet (utenom Oslo og Akershus), etterfulgt av Nord-Norge og Vestlandet. Samtidig har andelen samarbeidspartnere i Oslo og Akershus gått ned de siste fire årene. Det samme gjelder Trøndelag, mens Vestlandet og Østlandet har hatt en tydelig økning.

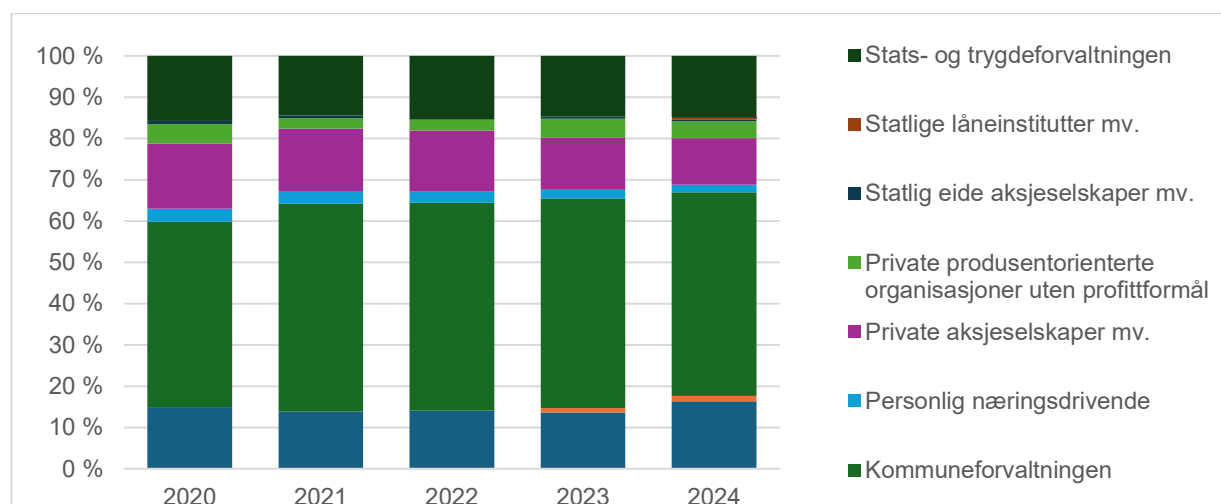

Figur 11 Samarbeidspartnere regionalt - ikke forskningsorganisasjoner (2020-2024). Kilde: Forskningsrådet

Delporteføljen Utdanning har flest prosjekter med samarbeidspartnere utenfor akademien, men andelen har gått noe ned i perioden 2020–2024. De øvrige delporteføljene har derimot økt sine andeler. Utviklingen henger blant annet sammen med den særskilte satsingen på lærerutdanningene, samt effekter av tiltak, som stiller krav om minst to samarbeidspartnere som ikke er forskningsorganisasjoner.

Samarbeidspartnerne utenfor akademien fordeler seg på ulike sektorer. Kommuneforvaltningen utgjør den klart største andelen i perioden (Figur 12). Dette er som forventet og skyldes særlig deltakelsen av skoler og skole- og barnehageeiere i prosjekter under delporteføljen Utdanning, samt sosialtjeneste og barnevern under Velferd.

Figur 12 Sektortilhørighet samarbeidspartnere - utenfor forskningssektor (2020-2024). Kilde: Forskningsrådet

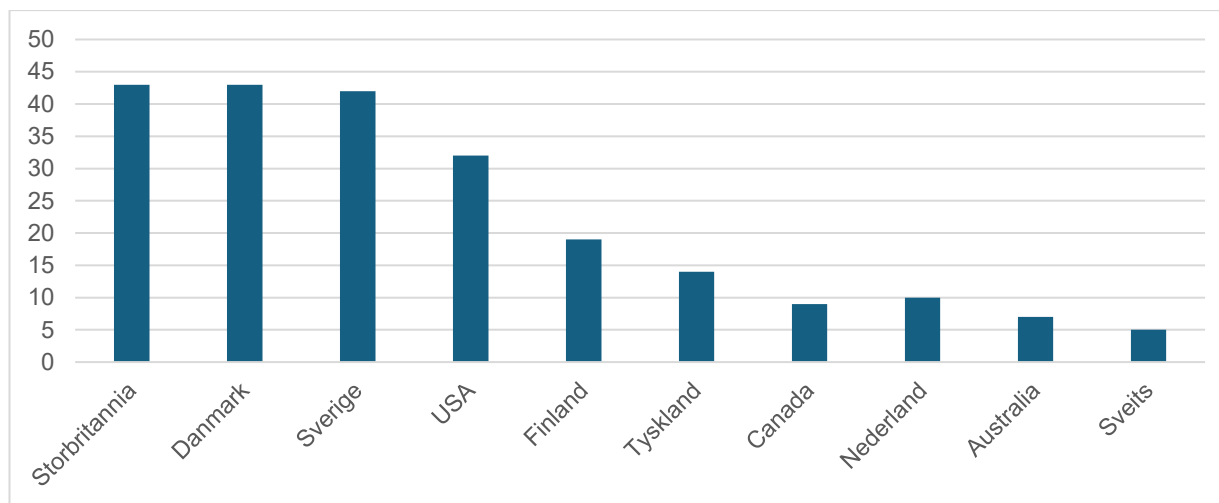
Internasjonalt samarbeid

Porteføljeplanen fremhever internasjonalt samarbeid som et virkemiddel for fornyelse og høy kvalitet. Porteføljestyret skal bidra til at norske forskere samarbeider internasjonalt og deltar i konkurransearenaer som Horisont Europa.

Samarbeidspartnere

I 2024 hadde 49 % av prosjektene i den målrettede porteføljen internasjonale samarbeidspartnere. Dette er en svak økning fra 2020, da andelen var 44 %. Det er verdt å merke seg at noe internasjonalt samarbeid ikke fanges opp i statistikken, da det i økende grad inngås samarbeid med enkeltforskere framfor institusjoner. Dette kan blant annet henge sammen med at flere internasjonale universiteter nå stiller krav om økonomisk kompensasjon for formelt samarbeid, noe som gjør avtaler med enkeltforskere mer gjennomførbare innenfor rammene av prosjektbudsjettene.

Figur 13 viser at prosjektene i porteføljen primært har formelle samarbeidsavtaler med forskningsmiljøer i Nord-Europa og Nord-Amerika. De vanligste samarbeidslandene er Storbritannia, Danmark, Sverige og USA. Det forekommer også relativt hyppig samarbeid med partnere fra Finland og Tyskland, mens samarbeid med Canada, Nederland, Australia og Sveits er noe mindre vanlig. Tendensen har vært stabil over flere år, men med enkelte bevegelser: Samarbeidet med USA har gått noe ned, fra 45 prosjekter i 2021 til 32 i 2024. Sverige har hatt en økning fra 27 prosjekter i 2020 til 41 i 2024, og Danmark har økt fra 31 til 43 i samme periode. Figuren viser kun de ti mest vanlige samarbeidslandene.

Figur 13 De ti største samarbeidslandene i porteføljen Velferd og utdanning (2024). Kilde: Forskningsrådet.

Utenlandsopphold og gjesteforskerstipend

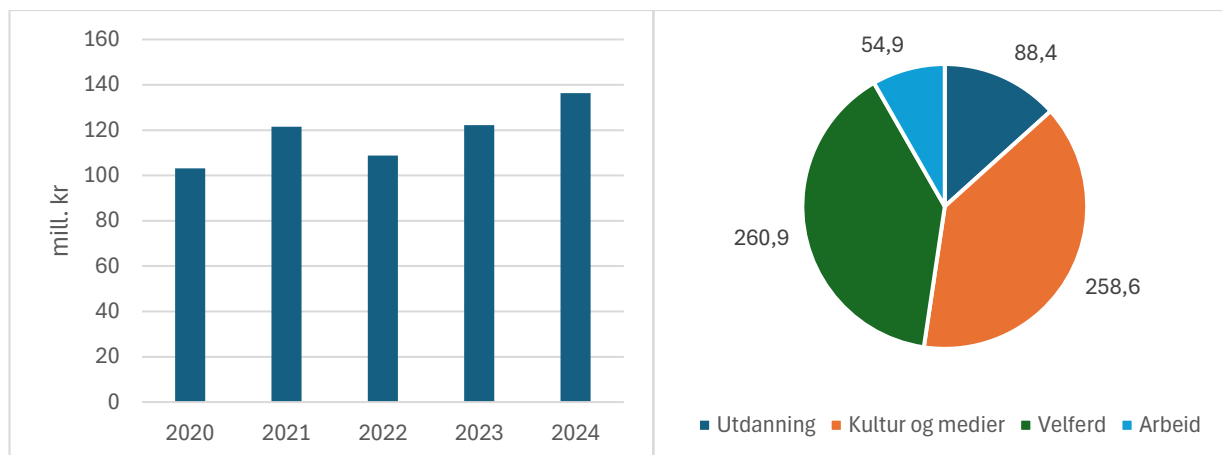
Forskningsrådet har løpende utlysninger av utenlandsopphold for stipendiater. Tidligere utlyste porteføljestyrene også midler til utenlandsopphold for prosjektledere og andre forskere, samt gjesteforskeropphold for utenlandske forskere som skulle bidra i prosjektene. Slike midler lyses ikke lenger ut, og det ventes derfor færre søknader om denne typen opphold. Fremover vil slike opphold i større grad inngå i den opprinnelige prosjektsøknaden.

Antall utenlandsopphold i den målrettede porteføljen har økt noe i perioden, fra 25 i 2021 til 37 i 2024. Dette omfatter både stipendiater og andre prosjektdeltakere. De fleste oppholdene skjer i USA, Storbritannia og Danmark, men det finnes også eksempler på opphold i land som Costa Rica og Nepal. Varigheten varierer fra 1 til 12 måneder, men majoriteten er på mellom 3 og 6 måneder.

Gjesteforskerstipend har ligget stabilt på rundt 8–10 per år i den målrettede porteføljen. De fleste gjesteforskerne kommer fra USA (9), Danmark (5), Storbritannia (4) og Tyskland (4). Delporteføljen Kultur og medier har hatt flest gjesteforskeropphold i perioden.

Horisont Europa, NordForsk og CHANCE

I perioden 2020–2024 har EU-finansiering utgjort mellom 8 og 12 % av porteføljens totale investeringer. De fleste prosjektene er finansiert av Horisont Europa, hovedsakelig gjennom klynge 2 - Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn, eller ERC. Som vist i Figur 14 har beløpet økt over tid, med unntak av en nedgang i 2022. Figuren til høyre viser at den største andelen av EU-bevilgningene er knyttet til delporteføljen Velferd, tett fulgt av Kultur og medier.

Figur 14 EU-finansiering for porteføljen og per delportefølje (2020–2024). Kilde: Forskningsrådet

Porteføljen bidrar også til internasjonale konkurransearenaer som ikke inngår i tallene for EU-finansiering. Den har blant annet medvirket til utlysninger gjennom *NordForsk*, et nordisk samarbeid om forskningsfinansiering, med gode resultater:

- ***Welfare among Children and Young People in the Post-Pandemic Nordic (2022):***
Porteføljen bidro med 12 mill. kr. Norske forskere deltar i syv av åtte finansierte prosjekter, og leder to av dem. Totalt mottar norske miljøer nesten 25 mill. kr.
- ***Education for Tomorrow (2012-2025):***
Forskningsrådet har bidratt med 26 mill. kr til programmet. Tre av 11 prosjekter ledes fra Norge, deriblant det siste prosjektet som ble finansierte - Nordic Centre of Excellence QUINT.
- ***Fremtidens arbeidsliv (2022–2025):***
Porteføljen har bidratt med 13,04 mill. kr til den første, og så langt eneste utlysningen, under programmet. Fire av fem prosjekter har norsk deltakelse, hvorav to ledes fra Norge.
- ***Migration and Integration in the Nordic and Baltic Region (2024-2029):***
Forskningsrådet bidro med over 20 mill. kr, hvorav porteføljen sto for 17 mill. Fire av syv prosjekter ledes fra Norge, og norske forskere deltar i ytterligere to. Totalt mottar norske miljøer rundt 30 mill. kr.

Utover NordForsk, har porteføljen deltatt i utlysninger under *CHANSE - Collaboration of Humanities and Social Sciences in Europe*, et europeisk samarbeid som støtter tverrfaglig forskning innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Porteføljen har bidratt med ca. 10 mill. kr til to prosjekter om sosiale/kulturelle dynamikker og digitalisering.

Fra 2026 deltar porteføljen med midler inn i det nye europeiske partnerskapet *Resilient Cultural Heritage (RCH)*, og fra 2027 til partnerskapet *Social Transformations and Resilience (STR)*. Dette er de første EU-partnerskapene innen humaniora og samfunnsvitenskap. RCH omfatter tematikk som kulturarv og miljø, kulturarv i samfunn og kulturarvsforvaltning. STR dekker områder som velferdstjenester, fremtidens arbeidsliv, utdanning og kompetanseutvikling, samt en rettferdig overgang til klimanøytralitet.

2.2.1.1 Delportefølje Arbeid

Prosjekter og investeringer

Delporteføljen Arbeid er den minste av de fire delporteføljene. I 2024 omfattet den 196 prosjekter, med en samlet investering på 215 mill. kr. Dette er en liten nedgang fra 200 prosjekter og 254 mill. kr i 2023 (Tabell 3).

Fra 2020 til 2023 økte både antall prosjekter og tildelinger jevnt. Nedgangen fra 2023 til 2024 bryter denne trenden, og bør hovedsakelig sees i sammenheng med Forskningsrådets overgang fra netto- til brutto-budsjettering. Til tross for nedgangen har det vært en samlet prosentvis økning i tildelingsbeløp på 47 % fra 2020 til 2024.

	Antall prosjekter			Mill. kr		
	FR	EU	Totalt	FR	EU	Totalt
2020	126	4	130	143	2	146
2021	172	4	176	186	3	189
2022	171	8	179	230	4	234
2023	185	15	200	240	14	254
2024	174	22	196	182	32	214

Tabell 3 Utvikling i antall prosjekter og investeringer, delporteføljen Arbeid (2020–2024) Kilde: Forskningsrådet.

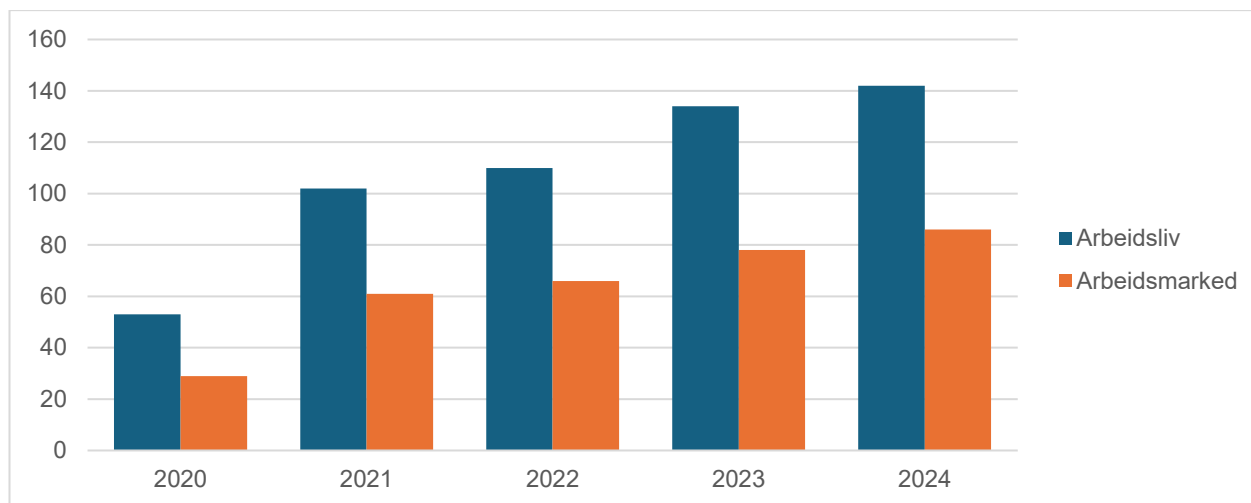
Som nevnt under punkt 2.2 kommer investeringene i delporteføljen fra flere porteføljestyre. Den største andelen kommer fra porteføljestyret selv (115,8 mill. kr i 2024). Deretter følger porteføljestyret Helse (25,1 mill. kr), og Banebrytende forskning (16,6 mill. kr). Dette gir porteføljestyret stor mulighet til å styre og prioritere utviklingen på feltet, ettersom en mindre andel av bevilgningene skjer i andre styre.

EU-finansiering utgjør 15 % av den samlede innsatsen i delporteføljen, som er den høyeste andelen blant alle delporteføljer. Som vist i tabellen, har antall EU-finansierte prosjekter økt markant fra 2020 til 2024. Veksten har særlig kommet innenfor Klynge 1 – Helse og Klynge 2 – Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn, under Horisont Europa. Eksempler på EU-prosjekter finansiert i perioden er:

- Klynge 1, SINTEF (koordinator): [WAge Healthy Working Environments for all Ages: An evidence-driven framework](#)
- Klynge 2, OsloMet (koordinator): [PATHS2INCLUDE European Labour Market Under Pressure – New Knowledge on Pathways to Include Persons in Vulnerable Situations](#)

Tematiske områder

Delporteføljen Arbeid omfatter forskning og innovasjon fordelt på to hovedområder: arbeidsliv og arbeidsmarked. Prosjektene favner bredt og inkluderer ulike typer forskning, fra studier av arbeidsorganisering og arbeidsmiljø til analyser av arbeidsmarkedets strukturer og utvikling. Som vist i Figur 15 utgjør Arbeidsliv det største temaområdet i delporteføljen, men flere prosjekter berører begge områder. Antallet prosjekter har økt jevnt de siste årene, noe som er et resultat av en bevisst prioritering av begge områder.

Figur 15 Tematisk inndeling av prosjekter, delporteføljen Arbeid (2020–2024). Kilde: Forskningsrådet

Den strategiske innsatsen har de siste årene vært særlig rettet mot å styrke kapasitet og kompetanse som bidrar til et inkluderende og helsefremmende arbeidsliv og et omstillingsdyktig og velfungerende arbeidsmarked. I tillegg har det vært lagt vekt på å redusere frafall og øke sysselsetting.

Prosjektene er ofte sektorovergripende og omfatter spørsmål knyttet til blant annet skole og utdanning og velferdstjenestene. Flere prosjekter sorteres under både arbeidsliv og arbeidsmarked.

- **Arbeidsliv:** Omhandler forskning om frafall og utstøtning og annen ekskludering i arbeidslivet, inkludering i arbeidslivet, sykefravær, arbeidsmiljø, arbeidshelse, IA-avtalen, ledelse, arbeidsplass, omstilling.

De fleste prosjektene omhandler inkludering og mangfold, samt arbeidsforhold og organisering, herunder arbeidsmiljø og arbeidshelse. Forskingen undersøker årsaker til frafall, hvordan styrke inkludering og lengre arbeidsliv, og ulike forhold ved arbeidsplassen som spiller inn i arbeidstakers produktivitet, trivsel og helse. Arbeidslivets aktører, institusjoner og offentlige tjenester står sentralt, og arbeidsdeltakelse sees ofte i sammenheng med utdanning, kompetanse, helse og kjønn. Sentrale populasjoner er unge og eldre i yrkesaktiv alder, innvandrere, flyktninger, og personer med funksjonsnedsettelse og helseutfordringer.

- **Arbeidsmarked:** Omfatter forskning om tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft, rekruttering av arbeidskraft, utvikling på arbeidsmarkedet, sektor, næring/bransjer, inntektsgrupper og ansettelsesformer.

Prosjektene i delporteføljen undersøker arbeidsmarkedets utvikling og hvordan nasjonale og globale utviklingstrekk, som klimaomstilling, teknologiutvikling og globalisering, påvirker arbeidsmarkedets struktur og dynamikk. Forskingen gir videre kunnskap om hvordan yrkesdeltakelse kan styrkes, arbeidsledighet reduseres og frafall forhindres. Andre sentrale temaer er ulikhet og sosial mobilitet, sammenhenger mellom kompetanse og helse, arbeidsinnvandring og ulike aktørers rolle i arbeidsmarkedet.

I delporteføljen Velferd finnes nærliggende temaområder, hvor porteføljestyret finansierer tverrgående forskning om velferdstjenestenes effektivitet, inntektssikring, individers rettigheter, sosial og økonomisk ulikhet, samt deltagelse og integrering i samfunnsliv.

Kartlegginger og underrepresenterte tema

For delporteføljen er to kunnskapsoppsummeringer særlig relevante: [*Arbeidsmiljø og arbeidshelse – en forenklet kunnskapsoversikt*](#) (OsloMet, 2023) og [*Arbeids- og velferdstjenestene: En forenklet kunnskapsoversikt over arbeidsinkluderingsystemet*](#) (OsloMet, 2023). Begge er gjennomført på oppdrag fra Forskningsrådet.

Rapporten om arbeidsmiljø og arbeidshelse viser en positiv utvikling i antall publikasjoner nasjonalt i perioden 2012–2022, særlig i form av internasjonale, fagfellevurderte artikler. Samtidig peker den på behov for mer forskning om reguleringer og lovverk, trepartssamarbeidets funksjon og betydning, samt organisasjonskulturer.

Rapporten om arbeids- og velferdstjenestene viser at forskning om arbeidsinkluderingsystemet også har økt i perioden. Den konkluderer med at feltet har god tematisk bredde, men at det er relativt lite forskning om blant annet arbeidsgiveres rolle i innsatsen for å inkludere flere i arbeid.

I Forskningsrådets samlede arbeidslivsportefølje er flere temaområder relativt svakt representert, for eksempel:

- Mangfold på arbeidsplassen
- KI og arbeidsliv
- Arbeidslivets organisering
- Kompetanse og arbeidsliv, herunder kvalifiserings- og kompetansetiltak
- Arbeidsrett og reguleringer
- Arbeidslivskriminalitet og sosial dumping
- Konsekvenser av demografiske endringer

Faglig fordeling

Som beskrevet under punkt 2.2.1, er delporteføljen Arbeid dominert av samfunnsvitenskapelig forskning. I 2024 var 62 % av prosjektene merket med samfunnsvitenskap. Innenfor dette området er det stor faglig spredning, med økonomi, sosiologi, statsvitenskap og psykologi som de fire største fagene.

Økonomi skiller seg ut. Faget utgjør om lag 25 % av prosjektene, men mottar 38 % av de bevilgede midlene. Dette henger sammen med lavere grad av tverrfaglighet; rundt 40 % av prosjektene merket med økonomi er monofaglige.

Blant øvrige fag er 22 % av prosjektene merket med medisin og helsefag, og 5 % med humaniora.

Utlysningene rettet mot arbeidsforskning har etterspurt blant annet rettsvitenskap for å møte kapasitets- og kompetansebehov innenfor arbeidsrett og reguleringer. Antallet søknader med rettsvitenskapelige perspektiver er økende, men fortsatt lavt.

Det er også rom for å styrke humanistiske perspektiver i porteføljen, for eksempel gjennom prosjekter som belyser arbeidslivets etiske utfordringer, historiske utviklingstrekk, eller kulturelle og kommunikative aspekter ved inkludering og mangfold.

2.2.1.2 Delportefølje Kultur og medier

Prosjekter og investeringer

Delporteføljen Kultur og medier er samlet sett den største av de fire delporteføljene. I 2024 omfattet den 367 prosjekter med en samlet investering på 432 mill. kr. Dette er en nedgang fra 396 prosjekter og 498 mill. kr i 2023 (Tabell 4).

	Antall prosjekter			Mill. kr		
	FR	EU	Totalt	FR	EU	Totalt
2020	290	75	365	271	55	327
2021	354	76	430	356	57	413
2022	334	68	402	450	47	497
2023	336	60	396	448	50	498
2024	323	44	367	383	49	432

Tabell 4 Utvikling i antall prosjekter og investeringer, delporteføljen Kultur og medier (2020–2024) Kilde: Forskningsrådet.

Nedgangen i antall prosjekter innenfor kultur og medier inngår i en lengre utvikling med færre prosjekter over tid. Selv om lite tyder på at dette er en varig nedadgående trend, er utviklingen verdt å følge med på. Bevilgningene gikk også ned i 2024, noe som bryter trenden fra 2020–2023, da midlene økte. Som tidligere omtalt, kan Forskningsrådets overgang fra netto- til bruttobudsjettering trolig forklare deler av nedgangen. Reduksjonen kan i tillegg skyldes at FRIPRO i 2023 bare lyste ut midler til unge forskertalenter, ettersom det var en nedgang i investeringer fra Banebrytende forskning i perioden.

Et særtrekk ved delporteføljen Kultur og medier er at en stor andel av investeringene kanaliseres gjennom andre porteføljestyrer. I 2024 gjaldt dette 67 % av investeringene, med størst andel via Banebrytende forskning og ordningen FRIPRO, en tendens som har vært stabil over flere år. Dette begrenser porteføljestyrets mulighet til å styre og prioritere utviklingen på kultur- og mediefeltet, siden store deler av prioriteringene skjer i andre styrer. Det gjør også analysen av samlet innsats mer krevende. Porteføljestyrets egne investeringer utgjorde 22 % av delporteføljen i 2024.

EU-finansiering sto for 11,3 % av den samlede innsatsen – en liten økning fra de foregående to årene, da andelen lå rundt 10 %. Som vist i Tabell 4 skyldes denne økningen først og fremst en nedgang i nasjonalt finansierte prosjekter, snarere enn vekst i EU-finansiering. EU-midlene kommer særlig fra ERC og klynge 2 - Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn i Horisont Europa. Eksempler på EU-prosjekter finansiert i perioden er:

- ERC, UiO (koordinator): [CoFutures Literacy](#)
- Klynge 2, UiS (coordinator) [PITCH Petroculture's Intersections with The Cultural Heritage sector in the context of green transitions](#)

Tematiske områder

Delporteføljen Kultur og medier omfatter et bredt spekter av forskningstemaer. Kulturforskningen undersøker ulike sider ved menneskelig kultur, som levestett, språk, historie og kulturelle normer. Medieforskningen omhandler særlig digital utvikling, unge menneskers mediekompetanse og medienes rolle i demokratisk offentlighet og deltakelse. Prosjektene er inndelt i seks tematiske områder:

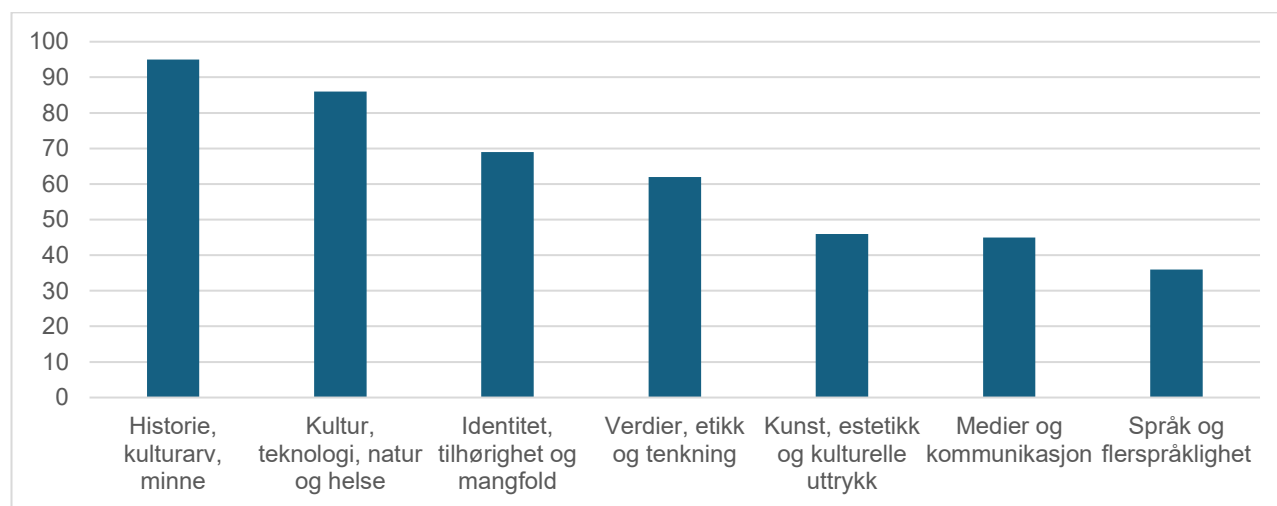
- Samfunnets kulturelle grunnlag
- Kultur, språk og mangfold
- Kultur og natur
- Vitenskap og samfunn
- Kunst og kultur
- Medier og kommunikasjon.

Oppdelingen i de seks tematiske områdene er i stor grad preget av føringene i to av Forskningsrådets tidligere programmer: *Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger* (SAMKUL) og *Forskning for kultur- og mediesektoren* (KULMEDIA):

- **SAMKUL (2011–2021):** Hadde som mål å styrke kunnskapsgrunnlaget om de kulturelle forutsetningene for samfunnsutviklingen. Midlene ble i siste programperiode lyst ut innenfor tre hovedområder – Menneske og natur, teknologi og materielle omgivelser, samt kunnskap, velferd og mangfold.
- **KULMEDIA (2014–2023):** Skulle øke kunnskapen om mediens og kulturlivets roller i samfunnet og hvordan disse påvirkes av økonomiske og teknologiske endringer. Programmet hadde som mål å styrke det forskningsbaserte grunnlaget for kultur- og mediepolitikken, med særlig vekt på digitalisering, økonomiske utviklingstrekk og politikkutforming.

Siden dagens kategorier er tett knyttet til de tidligere programmene, har det vært utfordrende å bruke dem til å analysere utviklingstrekk i delporteføljen. Frem mot neste års analyse vil kategoriene derfor bli revidert for bedre å fange bredden og utviklingen innenfor kultur- og medieforskning, samt gjøre dem mer relevante og gjenkjennelige.

En gjennomgang av prosjektene viser at mesteparten av forskningen som får støtte, samler seg rundt syv hovedtemaer som ofte går på tvers av den tidligere inndelingen. Figur 16 viser tall samlet for perioden, basert på en første grovfordeling. For å kunne vise utviklingstendenser over tid, må prosjektene re-merkes og gjennomgå mer detaljert.

Figur 16 Tematisk inndeling av prosjekter, delporteføljen Kultur og medier (2020-2024). Kilde: Forskningsrådet

- **Historie, kulturarv og minne:** Forskning om hvordan historie, kulturarv og kollektive minner formes, bevares og formidles, og hvordan dette bidrar til å skape identitet, kontinuitet/brudd og mening. Forskningen undersøker også hvordan slike prosesser påvirker sosial tilhørighet og inkludering. Temaene omfatter blant annet digital bevaring og formidling av kulturarv. Prosjektene finansieres særlig av Banebrytende forskning.
- **Kultur, natur, teknologi og helse:** Forskning om forholdet mellom kultur og teknologi, natur og helse, og hvordan dette påvirker samfunnsutvikling, verdier og normer. Temaene inkluderer hvordan digitale teknologier og/eller kunstig intelligens påvirker kulturell forståelse, identitet og

praksiser og hvordan mennesker forstår, formidler og forholder seg til natur, klimaendringer og økologiske kriser. Forskingen omfatter også helse, sykdom og behandling i et historisk og kulturelt perspektiv. Prosjektene finansieres særlig av porteføljestyret, Banebrytende forskning og Klima og miljø.

- **Identitet, tilhørighet og mangfold:** Forskning om hvordan individer og grupper skaper og uttrykker identitet og tilhørighet, og hvordan kulturelt og annet mangfold påvirker sosiale relasjoner, tillit, inkludering og samfunnsutvikling. Den tar for seg temaer som flerkulturalitet, migrasjon, minoriteter, likestilling, religion og tro. Dette er gjerne en sekundær tematikk i prosjektene. Prosjektene finansieres særlig av porteføljestyret, Banebrytende forskning og Samisk samfunn og kultur.
- **Verdier, etikk og tenkning:** Forskning om hvordan samfunnets verdier, normer og ideer dannes, begrunnes og utfordres i ulike historiske og kulturelle kontekster. Den undersøker hvordan etiske og filosofiske perspektiver bidrar til forståelsen av rettferdighet, menneskesyn, vitenskap, religion og teknologisk utvikling. Temaene omfatter blant annet etikk i helse og teknologi, samfunnets moralske og religiøse grunnlag, og hvordan ideologier og tenkning former politikk, offentlighet og kultur. Prosjektene finansieres særlig av Banebrytende forskning.
- **Kunst, estetikk og kulturelle uttrykk:** Forskning om hvordan kunst, estetikk og kulturelle uttrykk formidler mening og bidrar til samfunnsutvikling. Den undersøker hvordan slike uttrykk påvirker helse, livskvalitet, inkludering og sosial tilhørighet. Temaene omfatter visuell kunst, litteratur, musikk, film, spill, scenekunst, design og arkitektur. Forskingen omfatter også kunst- og kulturutdanning, teknologiens betydning for kunstutvikling, og hvordan kunst og kultur anvendes i samfunns- og næringsliv. Prosjektene finansieres særlig av Banebrytende forskning og av Offentlig sektor-ph.d. ordningen.
- **Medier og kommunikasjon:** Forskning om hvordan medier og kommunikasjon påvirker og former samfunn, identitet, offentlighet og demokrati. Den undersøker medienes rolle i kulturelle og politiske prosesser, og hvordan digitalisering, kunstig intelligens og algoritmer kan påvirke og endre kommunikasjon, samfunnsdeltakelse og maktforhold. Temaene omfatter også journalistikk, mediebruk, ytringsfrihet og desinformasjon. Prosjektene finansieres særlig av porteføljestyret og Banebrytende forskning.
- **Språk og flerspråklighet:** Forskning om hvordan språk brukes, utvikles og bevares som en viktig del av identitet og kommunikasjon. Den undersøker hvordan språk påvirker sosial tilhørighet, inkludering og maktforhold. Temaene omfatter blant annet språkssystemet, flerspråklighet, minoritetsspråk, språkopplæring og forholdet mellom digitale teknologier og språkbruk. Prosjektene finansieres særlig av delporteføljen Utdanning og Banebrytende forskning.

Underrepresenterte temaer

Prosjektgjennomgangen viser at enkelte temaer innenfor kultur- og medieforskning er underrepresentert. Ett område som særlig peker seg ut, er *kultur- og mediepolitikk*. De siste årene har det kun blitt finansiert om lag 15 prosjekter som primært omhandler kultur- og mediepolitikk, og ofte som sekundær tematikk i prosjektet. Dette skyldes i hovedsak få innsendte søknader.

Det er også verdt å merke seg at for tre av de nevnte kategoriene i avsnittet over, er ikke porteføljestyret selv en av hovedfinansørerne. Banebrytende forskning dominerer kategoriene *Historie, kulturarv og minne*, *Verdier, etikk og tenkning* og *Kunst, estetikk og kulturelle uttrykk*. For sistnevnte kategori er også en stor andel av prosjektene av mindre omfang, som offentlig sektor-ph.d.-prosjekter. Dette gjør at kategorien fortsatt kan anses som underrepresentert, da det burde vært finansiert flere forskerprosjekter på feltet.

Midlene som tidligere ble kanalisert gjennom SAMKUL og KULMEDIA, har de senere årene i større grad blitt lyst ut i bredere tematiske utlysninger. Disse kombineres gjerne med midler fra andre

porteføljer og på tvers av tematiske ansvarsområder. I 2024 ble for eksempel 10 mill. kr bevilget gjennom Klima og miljø-porteføljens «Arealer under press»-utlysning. Samme år ble det også lyst ut 87 mill. kr til forskning på sosiale og kulturelle konsekvenser av kunstig intelligens og beslektede teknologier. Denne utlysningen omfattet temaer innenfor både kultur- og mediefeltet, samt velferds- og arbeidslivsfeltet.

Brede utlysninger kan gi kultur- og medieforskningen innpass i nye tematiske områder, eller områder hvor forskningen er underrepresentert. Samtidig kan det bli vanskeligere å styre hvilke tematiske områder som får finansiering, da dette både avhenger av vurderingene i brede paneler og søknadsvolumet innenfor ulike temaer. I en delportefølje der porteføljestyrets mulighet til å påvirke utviklingen allerede er begrenset, er dette en utfordring som krever særskilt oppmerksomhet.

Det bør derfor også framover settes av midler til mer målrettede utlysninger innenfor kultur- og mediefeltet, særlig for forskningsområder som over tid har vært svakt representert. Et eksempel er utlysningen fra 2022, der 15 mill. kr ble utlyst til prosjekter som styrker forskning og forskerrekruttering ved museene. Denne utlysningen var en direkte oppfølging av [Meld. St. 23 \(2020–2021\) Musea i samfunnet. Tillit, ting og tid](#), og er senere fulgt opp i en ny utlysning i 2025.

Faglig fordeling

Som beskrevet under punkt 2.2.1 og Figur 4, skiller delporteføljen Kultur og medier seg ut som den mest tverrfaglige av de fire delporteføljene og ved at en stor andel av prosjektene er klassifisert som humanioraforskning. I 2024 gikk 44 % av midlene i denne delporteføljen til humaniora, mens samfunnsvitenskap utgjorde 37 %.

Nær halvparten av midlene til humaniora (44 %) kom fra investeringer i Banebrytende forskning, hovedsakelig gjennom FRIPRO, mens bare 16 % ble finansiert direkte av porteføljestyret. Dette tyder på at humaniora fortsatt bør prioriteres i porteføljens egne investeringer.

Innenfor humaniora dominerer historiske fag, språkfag, kulturvitenskap og filosofi, mens sosialantropologi, sosiologi, statsvitenskap og mediefag er de største områdene i samfunnsvitenskap.

Utover humaniora og samfunnsvitenskap fordeles bevilgningene slik: 11 % til teknologi, 5 % til matematikk og naturvitenskap, 2 % til medisin og helsefag og 1 % til landbruks- og fiskerifag.

2.2.1.3 Delportefølje Utdanning

Prosjekter og investeringer

I 2024 omfattet delporteføljen Utdanning 300 prosjekter, med en samlet investering på 323 mill. kr (Tabell 5). Dette er en nedgang fra 310 prosjekter og 402 mill. kr i 2023.

Etter en jevn økning i både antall prosjekter og tilsagn i perioden 2020–2022, har utviklingen gått litt tilbake. Nedgangen fra 2022 til 2023 var relativt moderat, med 19 færre prosjekter og en reduksjon på syv mill. kr i bevilgninger. Fra 2023 til 2024 var tilbakegangen langt tydeligere i kr, med en nedgang på nær 80 mill.

Utviklingen henger dels sammen med at flere mindre prosjekter ble avsluttet i perioden, men også med Forskningsrådets overgang fra netto- til bruttobudsjettering. I tillegg henger utviklingen sammen med økonomiske føringer om overbevilgning for å redusere årlige overføringer, før dette ble endret i 2022 som følge av flere organisatoriske endringer i Forskningsrådet.

	Antall prosjekter			Mill. kr		
	FR	EU	Totalt	FR	EU	Totalt
2020	249	23	272	271	19	290
2021	302	26	328	329	21	350
2022	304	25	329	395	14	409
2023	292	18	310	385	18	402
2024	280	20	300	302	22	323

Tabell 5 Utvikling i antall prosjekter og investeringer, delporteføljen utdanning (2020–2024). Kilde: Forskningsrådet.

Som beskrevet under punkt 2.2, skiller delporteføljen Utdanning seg ut ved at hoveddelen av investeringene (246,3 mill. kr) kommer fra porteføljestyrets egne investeringer. Dette gjør også Utdanning til den største delporteføljen hvis vi kun ser på porteføljestyrets egne investeringer (Figur 2). Investeringer fra andre porteføljestyre er begrenset, men inkluderer Banebrytende forskning (FRIPRO og SFF) med 21,5 mill. kr og Innovasjon med 14,2 mill. kr. At porteføljestyret står for en så stor andel, gir betydelig innflytelse over utviklingen i delporteføljen, og gjør det lettere å analysere og følge resultatene av egen innsats.

Gjennom delporteføljen mobiliseres forskningsmiljøer både gjennom store, brede utlysninger og gjennom mer målrettede utlysninger koblet til særskilte satsninger (omtales til slutt i delkapittelet).

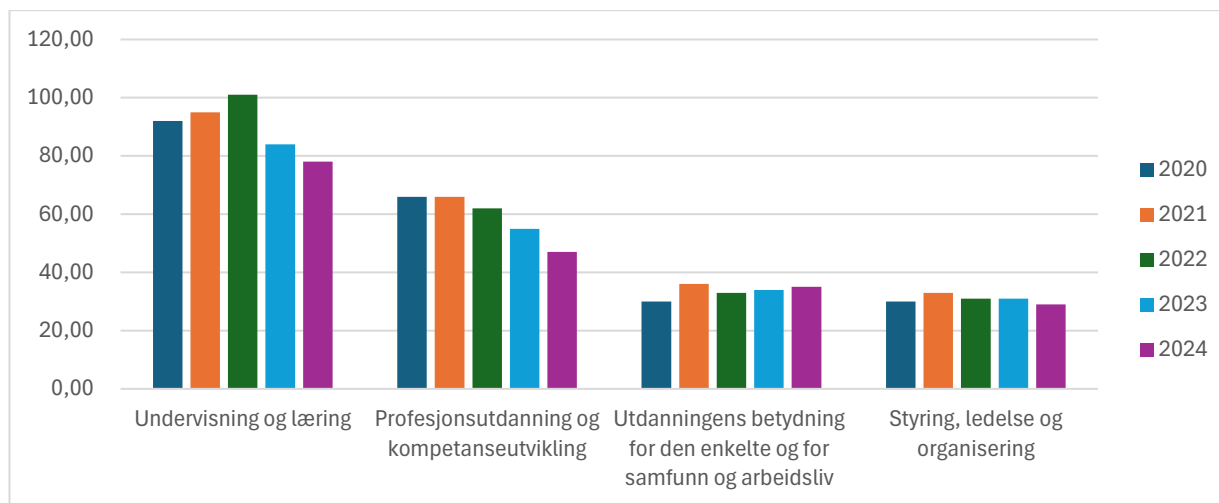
De store og brede utlysningene mottar mange søknader, med innvilgelsesrater ned mot 6 %. Den sterke konkurransen sikrer høy kvalitet på prosjektene som får støtte, men flere gode søknader avslås. Den lave innvilgelsesraten innebærer at forskere bruker betydelige ressurser på søknader som ikke realiseres. Noe av dette kompenseres ved at flere av søknadene også blir sendt inn og vurdert i FRIPRO, der enkelte får støtte. Slik kan midlene fra Banebrytende forskning supplere porteføljens egne utlysninger. Likevel bør det vurderes muligheter for å redusere søkertrykket og øke innvilgelsesraten.

EU-finansiering utgjør 6,7 % av den samlede innsatsen i delporteføljen, den laveste andelen blant delporteføljene. Midlene kommer særlig fra klynge 2 - Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn i Horisont Europa. Eksempler på EU-prosjekter som ble finansiert i perioden er:

- Klynge 2, OsloMet (koordinator): [STRIDE - Strategies for achieving equity and inclusion in education, training and learning in democratic Europe](#)
- Klynge 2, Nord (koordinator): [dialoguing@rts – Advancing Cultural Literacy for Social Inclusion through Dialogical Arts Education](#)

Tematiske områder

Delporteføljen Utdanning dekker forskning og innovasjon innenfor hele utdanningsløpet; fra barnehage til høyere utdanning og læring i samfunn og arbeidsliv. Prosjektene fordeles i fire hovedkategorier som vist i Figur 17. Fordelingen mellom temaområdene har vært relativt stabil over tid. Ett prosjekt kan være registrert under flere kategorier, og telles da mer enn én gang.

Figur 17 Tematisk inndeling av prosjekter, delporteføljen Utdanning (2020–2024). Kilde: Forskningsrådet

- **Undervisning og læring:** Omfatter forskning og innovasjon på mål, innhold, metode og praksis for undervisning og læring i utdannings- og opplæringsinstitusjoner og i arbeidslivet.

Prosjektene favner bredt, består av ulike prosjekttypene og er relevant for alle utdanningsnivå. Prosjektene adresserer blant annet undervisningsformer, fagdidaktiske problemstillinger, flerspråklighet, spesialpedagogiske spørsmål, teknologiske muligheter og utfordringer. Demokrati, tillit og fellesskap går igjen i mange prosjekter. Samfunnsoppdraget for inkludering av barn og unge blir også løftet gjennom dette temaområdet.

- **Profesjonsutdanning og kompetanseutvikling:** Omfatter forskning og innovasjon om og i profesjonsutdanning og forskning på profesjonsutøvelse.

Prosjektene har særlig relevans for barnehage, grunnskole og høyere utdanning. De fleste prosjektene knyttet til satsingene på forskning ved lærerutdanning og forskning ved utvalgte profesjonsutdanninger. En stor andel av prosjektene under dette temaområdet er også registrert under Undervisning og læring.

- **Utdanningens betydning for den enkelte og for samfunn og arbeidsliv:** Omfatter forskning og innovasjon på individuelle og samfunnsmessige forutsetninger for, og effekter av, deltakelse i utdanning.

Prosjektene kobler blant annet formell og uformell kompetanse med arbeidsliv og samfunnsdeltakelse. Imidlertid er en kun en håndfull av prosjektene som også er kategorisert under delporteføljen Arbeid. Temaer som demokrati, tillit og fellesskap og lærerretensjon står sentralt. Området har størst innslag fra høyere utdanning. Rundt halvparten av prosjektene er relevante for Undervisning og læring.

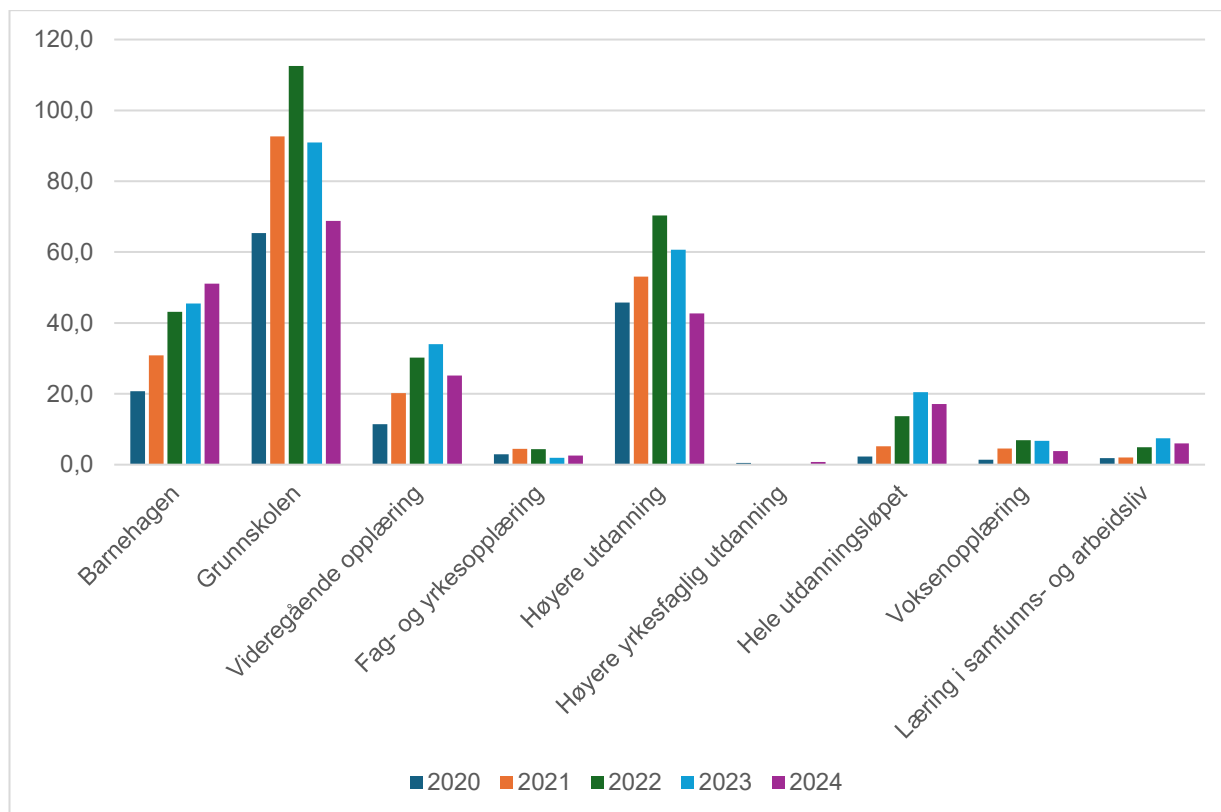
- **Styring, ledelse og organisering:** Omfatter forskning og innovasjon på politiske, juridiske og økonomiske forhold knyttet til ledelse, organisering og styring i utdanningssektoren, på system og institusjonsnivå.

Prosjektene retter seg mot skoleopptak, fravær, helseutfordringer, samt styring og organisering. Omtrent en fjerdedel av prosjektene er utelukkende merket med dette temaområdet, mens de øvrige også er kategorisert under andre temaområder, særlig profesjonsutdanning og kompetanseutvikling.

Utdanningsnivå

I tillegg til tematisk inndeling er prosjektene i delporteføljen kategorisert etter utdanningsnivå (Figur 18).

Figur 18 Fordeling av prosjekter på utdanningsnivå (2024). Kilde: Forskningsrådet

De fleste prosjektene i delporteføljen retter seg mot grunnskole og høyere utdanning, mens voksnes læring, yrkesfag og høyere yrkesfaglig utdanning er svakere representert.

De siste årene har det vært en klar vekst i forskning om høyere utdanning, blant annet knyttet til evaluering av strukturreformen og til forskning ved lærerutdanningene. Barnehageforskningen har hatt en svak økning siden 2020, noe som kan henge sammen med at forskning ved barnehagelærerutdanningene ble inkludert i utlysning av kompetanse- og samarbeidsprosjekter. Forskningsrådet finansierer også to forskningssentre for barnehagerelevant forskning.

Fag- og yrkesopplæring har ikke hatt noen spesifikk prioritering i utlysningene. Sammen med en kortere forskningstradisjon kan dette bidra til å forklare den svake representasjonen. De prosjektene som er kategorisert under fag- og yrkesopplæring, er også registrert under videregående opplæring. Prosjektene omfatter blant annet innovasjon i offentlig sektor, forskerprosjekter for fornyelse og kompetanse- og samarbeidsprosjekter. Et par prosjekter er knyttet til yrkesfaglærerutdanning, mens de øvrige omhandler kompetanse for arbeidslivet, frafall, mangfold og utdanningsvalg.

Temaområdene er fordelt ulikt på utdanningsnivåene:

- **Undervisning og læring:** Størst på tvers av alle utdanningsnivåer, men flest prosjekter rettet mot grunnskolen.

- **Utdanningens betydning for den enkelte og for samfunn og arbeidsliv:** Representert på alle utdanningsnivåer.
- **Profesjonsutdanning og kompetanseutvikling:** Representert på alle utdanningsnivåer, utenom Hele utdanningsløpet.
- **Styring, ledelse og organisering:** Representert på alle utdanningsnivåer, unntatt Høyere yrkesfaglig utdanning og Voksenopplæring.

Kartlegginger

I [Ressursinnsatsen til FoU innenfor tema- og teknologiområder i 2021](#) (SSB, 2023) kartlegges den nasjonale ressursinnsatsen til utdanningsforskning. Kategoriseringen er i hovedsak sammenfallende med Forskningsrådets, men med enkelte forskjeller. Sammenlignet med det nasjonale bildet er Forskningsrådets innsats relativt likt fordelt, men med noe større andel forskning om grunnopplæringen og voksnes læring. I SSBs kartlegging utgjør undervisning, læring og utvikling hele 70 % av ressursinnsatsen. De tre øvrige temaene - forholdet mellom utdanningssystem, hjem og arbeidsliv og politikk og styringssystemer samt økonomi, organisasjon og ledelse, ligger hver på i underkant av ti prosent. Dette samsvarer med Forskningsrådets fordeling, men Forskningsrådet retter i større grad innsatsen mot utdanning i samspill med arbeids- og samfunnsliv.

Porteføljen samarbeider med Kunnskapssenter for utdanning om å [kartlegge publikasjoner](#) fra prosjekter finansiert av delporteføljen Utdanning. Oversikten viser at det publiseres flest fagfelleverderte artikler og bøker som er relevant for barnehage og grunnopplæringen, samt for temaområdet Undervisning og læring. Det publiseres enkelte rapporter på ulike utdanningsnivå, men ingen som retter seg mot fag- og yrkesopplæringen. For høyere utdanning finnes det ingen rapporter som er relevant for temaområdet Styring, ledelse og organisering. Det publiseres også mange artikler i bøker, konferanseartikler og hele bøker. I perioden 2010–2024 er det registrert en sterk økning i antall publikasjoner på flere utdanningsnivåer, men fortsatt lite innenfor fag- og yrkesopplæringen.

Underrepresenterte tema og aktuell tematikk

Selv om delporteføljen ikke skal være jevnt fordelt mellom tematiske områder eller utdanningsnivåer, bør forskning på voksnes læring, yrkesfag og høyere yrkesfaglig utdanning prioriteres fremover. Dette følger føringer i tildelingsbrevet om å styrke vitenskapelig kompetanse der forskningstradisjonene er korte, og ivaretar de årlige 25 millionene som er øremerket fag- og yrkesopplæring og/eller høyere yrkesfaglig utdanning. Et tilgrensende område er kompetanse for arbeidslivet; under 5 % av porteføljen er kategorisert som arbeidsforskning. Det er stort potensial for samarbeid på tvers av delporteføljene Velferd og Utdanning.

I tillegg viser Kunnskapsdepartementets strategi [Nysgjerrighet, nytte og involvering – Strategi for utdanningsforskning 2025–2029](#) til flere temaer som bør vies særskilt oppmerksomhet de kommende årene. Dette gjelder blant annet demokrati, tillit og fellesskap, sosial ulikhet og utenforskap, digitalisering og kunstig intelligens, negative trender i skolen, det nye arbeidslivet og kompetansebehov, vekst i høyere yrkesfaglig utdanning, utvikling av lærerrollen og rekruttering, samt klima og bærekraft.

Faglig fordeling

Som beskrevet i delkapittel 2.2.1. speiler delporteføljen utdanning porteføljen som helhet, med et tyngdepunkt innenfor samfunnsvitenskap (74 %), etterfulgt av humaniora (13 %). Det er også innslag av teknologi (5 %), medisin- og helsefag (5 %), samt matematikk og naturvitenskap (3 %). Utdanning har den høyeste andelen monofaglige prosjekter i porteføljen (om lag 40 %), men har samtidig hatt den største økningen av tverrfaglighet i perioden.

Innenfor samfunnsvitenskap dominerer pedagogiske fag, etterfulgt av økonomi og psykologi. Sosiologi har hatt en sterk vekst siden 2020 i motsetning til pedagogiske fag som har hatt en svak nedgang. Blant de pedagogiske fagene utgjør allmennpedagogikk størst andel, etterfulgt av fagdidaktikk og spesialpedagogikk. Mens spesialpedagogikk har hatt en svak økning, viser fagdidaktikk en nedadgående trend. Dette henger trolig sammen med etableringen av et forskningssenter for spesialpedagogisk forskning og inkludering, samtidig som det ikke har vært noen prioritering knyttet til fag i utlysningene. De fleste prosjektene som sorteres under pedagogiske fag faller hovedsakelig inn under temaområdet Undervisning og læring og er relevante for alle utdanningsnivåer.

Andelen humanioraprojekter består hovedsakelig av språkvitenskap og anvendte språkfag, men inkluderer også historie. Noen prosjekter om flerspråklighet er kategorisert under Undervisning og læring og Utdanning og kompetanse i spill med arbeids- og samfunnsliv. Annenspråksundervisning (SLA) utgjør i underkant av 5 % av prosjektene.

Det er rom for en større andel humaniora forskning innenfor utdanningsfeltet som også trekker inn flere disipliner enn de som er representert i dag. Eksempler kan være hvordan estetiske fag kan bidra til identitetsdannelse, kritisk tenkning og sosial inkludering, eller etikk knyttet til digitalisering, kunstig intelligens og bærekraft.

Det er også rom for mer rettsvitenskapelig forskning innenfor utdanningsfeltet. Selv om utlysningene er åpne for alle fag og disipliner, har de til nå ikke eksplisitt etterspurt rettsvitenskap, og kun ett prosjekt i delporteføljen har et slikt perspektiv. Samtidig er rettsvitenskap relevant for flere temaområder, blant annet elever og læreres rettigheter og personvern, individuelt tilrettelagt opplæring og problemstillinger innenfor spesialpedagogikk.

Særskilte satsninger

Gjennom delporteføljen Utdanning har porteføljen hatt flere målrettede satsninger i tråd med tidligere analyser og føringer fra Kunnskapsdepartementet. Dette omfatter blant annet satsningen på forskning ved lærerutdanningene, innovasjon i offentlig sektor, unge forskertalenter, forskning på effekter av tiltak for økt kvalitet i sektoren, samt forskningskompetanse i utvalgte profesjonsutdanninger.

Forskningskompetanse i utvalgte profesjonsutdanninger

Satsingen *Forskningskompetanse i utvalgte profesjonsutdanninger* (PROFESJON) ble etablert i 2016 for å styrke det forskningsbaserte grunnlaget for utdanning og profesjonsutøvelse. Den retter seg mot fire utdanningsgrupper: Helse- og velferdsutdanninger, lærerutdanning, ingeniørutdanning og økonomisk-administrative utdanninger. Målet er å bidra til et velfungerende forsknings og utdanningssystem, i tråd med [Meld. St. 18 \(2014-2015\) Konsentrasjon for kvalitet](#).

Siden oppstarten har satsingen benyttet ulike virkemidler. De to første utlysningene i 2017 og 2019 var forskningsprosjekter uten tematiske føringer og åpne for alle utdanningsgruppene. Utlysningene ble samfinansiert med midler fra Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. I 2021 fulgte en utlysning av forskerskoler, samfinansiert med ordningen Nasjonale forskerskoler. I 2023 ble det etablert sentre rettet mot lærerutdanningene og helse- og velferdsutdanningene, med vekt på utenforskap blant barn og unge. I 2025 ble det igjen lyst ut midler til kompetanse- og samarbeidsprosjekter, uten tematiske føringer. En syklus på annethvert år tilsier en ny utlysning skal komme i 2027. Det anbefales at porteføljestyret gjør noen vurderinger om hvilke virkemidler som egner seg best.

Satsingen har styrket forskningskapasiteten i de utvalgte profesjonsutdanningene. Gjennom rekruttering av doktorgrads- og postdoktorstipendiater har prosjektene bidratt med å bygge opp fagmiljøene og utdanne nye forskere. De nasjonale forskerskolene har også gitt mange doktorgradsstipendiater tilgang på spesialtilpassede kurs og nettverksaktiviteter. Et viktig formål har vært å koble forskning, utdanning og praksis tettere sammen, og prosjektene har bygd solide samarbeidskonstellasjoner med medlemmer på tvers av sektorer.

Effekter av tiltak

Siden 2019 har Forskningsrådet lyst ut midler til forskning på effekter av tiltak for økt kvalitet i barnehage, skole og videregående skole. Den første utlysningen rettet seg mot barnehage og grunnskole, mens utlysningene i 2020, 2022 og 2024 også omfattet videregående opplæring. Utlysningene svarer på regjeringens kompetansestrategi, *Innovasjonsordningen*, beskrevet i [Meld. St. 21 \(2016–2017\) Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen](#).

De 17 prosjektene som er finansiert gjennom satsingen ser på tiltak som kan øke kvaliteten i utdanningssektoren. De gjennomføres i tett samarbeid mellom forskere og lokale barnehage- eller skoleeiere, som prøver ut og evaluerer effekten av ett eller flere tiltak. Prosjektene gir kunnskap gjennom implementerings- og prosessevalueringer, og gir innsikt i hvorfor tiltak har, eller ikke har, effekt. Det legges vekt på implementering av tiltakene i praksis, forankring og vurdering av og kostnadseffektivitet. Søknadene som har blitt innvilget har jevnt over hatt høye karakterer.

Prosjektene dekker ulike deler av utdanningsløpet: seks prosjekter er rettet mot barnehage, mens fem prosjekter handler om grunnopplæringen. Det er et par prosjekter som ser på videregående opplæring, hvorav ett handler om yrkesfaglig utdanning, mens de øvrige ser på flere utdanningsnivåer.

Totalt har prosjektene hatt 87 samarbeidspartnere, med et snitt på 5 per prosjekt. Antallet har økt fra 4 i 2022 til 7 i 2024. Samarbeidspartnerne er hovedsakelig universiteter, fagmiljøer og kommuner. 27 unike kommuner fra 10 fylker er involvert, og flere deltar i mer enn ett prosjekt. Rogaland, Vestland og Østfold har betraktelig flere samarbeidskommuner enn øvrige fylker (henholdsvis 6, 5 og 5 unike kommuner).

Samfunnsvitenskap inngår i alle prosjekter, med særlig høy andel pedagogiske fag – representert i 94 % av prosjektene og utgjør 53 % av samlet fagandel. Allmennpedagogikk og spesialpedagogikk er mest fremtredende. Psykologi inngår i 59 % av prosjektene og utgjør 19 %, med utviklingspsykologi som dominerende underkategori. Teknologi, humaniora og medisin og helsefag inngår i 18 % av prosjektene hver, mens matematikk og naturvitenskap inngår i 6 %.

De fire temaområdene er godt representert blant prosjektene, men det er flest prosjekter som kategoriseres under Utdanningens betydning for den enkelte og for samfunn og arbeidsliv, etterfulgt av Undervisning og læring. Det er færre prosjekter som er kategorisert under Profesjonsutdanning og kompetanseutvikling og Styring, ledelse og organisering.

Forskning ved lærerutdanningene

Siden 2017 har det blitt gjennomført årlige utlysninger for å styrke forskningsinnsatsen ved lærerutdanningene. Satsingen følger opp strategien [Lærerutdanning 2025](#) som skulle bidra i styrkingen av grunnskolelærerutdanningen med overgangen til integrert master. Satsingen ble koordinert med PROFESJON i 2017 og 2019. Utlysningene er utformet på bakgrunn av oppdragsbrev og erfaringer fra arbeid med å styrke forskningsinnsatsen ved lærerutdanningen.

Utlsningene var i starten avgrenset til institusjoner med grunnskolelærerutdanning (1-10). Fra 2021 kunne barnehagelærerutdanningen søke, og i 2023 ble også yrkesfaglærerutdanningen inkludert.

Satsingen har hevet kvaliteten på forskning for og om lærerutdanningene, og flere miljøer ved lærerutdanningene hevder seg nå også på andre konkurransearenaer. Prosjektene bidrar med forskning om utøvelse og utvikling av lærerrollen, pedagogiske og didaktiske problemstillinger, samt styring og ledelse av utdanningene.

Det er en viss skjevhet mellom lærerutdanningene og miljøene som når opp i konkurransen. Satsingen består hovedsakelig av prosjekter ved grunnskolelærerutdanningen, noen få ved barnehagelærerutdanningen og ett ved yrkesfaglærerutdanningen. Det kan derfor være behov for å justere utlysningene, enten i institusjonell og geografisk fordeling eller i frekvens, for å sikre bredere deltakelse.

Innovasjon i offentlig sektor

Siden første utlysning i 2015 er 29 søknader innvilget. Prosjektene dekker hele utdanningssektoren, men flertallet retter seg mot grunnskolen, etterfulgt av videregående opplæring og barnehage.

Innovasjonsprosjektene er brukerstyrte og ledes i hovedsak av kommuner, fylkeskommuner og aktører i universitets- og høyskolesektoren.

Prosjektene har stor tematisk bredde og omhandler blant annet læringssystemer, vurderingsverktøy, veiledningsmetoder og undervisningspraksiser. Flere bidrar til utvikling og implementering av teknologiske løsninger som VR, apper og fjernundervisning med mål om å heve kvaliteten og læringsutbytte i en stadig mer digital utdanningssektor. Andre prosjekter retter seg mot mer effektiv styring og ledelse. Satsingen ser ut til å ha bidratt til tettere kopling mellom forskning, utvikling og innovasjon i utdanningssektoren.

I det videre arbeidet kan det vurderes om innovasjon i høyere utdanning også skal inkluderes i utlysningene slik at hele utdanningsløpet omfattes. Det kan i denne sammenheng også være nyttig å vurdere et tettere samarbeid med porteføljen Innovasjon.

2.2.1.4 Delportefølje Velferd

Prosjekter og investeringer

I 2024 omfattet delporteføljen Velferd totalt 322 prosjekter med en samlet investering på 365 mill. kr (Tabell 6). Sammenlignet med 2023 var det en mindre nedgang både i antall prosjekter og i tildelte midler. Dette bryter med veksttrenden som preget perioden 2020–2023.

Nedgangen i antall prosjekter skyldes hovedsakelig færre EU-finansierte prosjekter i delporteføljen. Reduksjonen i samlet finansiering må også ses i sammenheng med Forskningsrådets overgang fra netto- til brutto-budsjettering.

	Antall prosjekter			Mill. kr		
	FR	EU	Totalt	FR	EU	Totalt
2020	202	41	243	213	38	251
2021	258	50	308	283	55	339
2022	270	55	325	392	59	451
2023	275	56	331	383	57	440
2024	274	48	322	313	52	365

Tabell 6 Utvikling i antall prosjekter og investeringer, delporteføljen velferd (2020–2024) Kilde: Forskningsrådet

Som påpekt under punkt 2.2 har delporteføljen en relativt jevn fordeling mellom investeringer fra porteføljestyret selv (143,9 mill. kr) og finansiering fra andre styrer (169 mill. kr). I likhet med delporteføljen Arbeid er det Helse som investerer mest i delporteføljen blant de andre porteføljestyrene (66,4 mill. kr), tett etterfulgt av Banebrytende forskning (60 mill. kr).

EU-finansiering utgjør 14 % av den samlede innsatsen i delporteføljen, noe som er den nest høyeste andelen blant delporteføljene. Velferd har også det største samlede bidraget av EU-finansiering i porteføljen i perioden 2020–2024, som vist i figur 11. Midlene kommer særlig fra ERC, klynge 1 - Helse og Klynge 2 - Kultur, Kreativitet og inkluderende samfunn i Horisont Europa. Eksempler på finansierte prosjekter i perioden er:

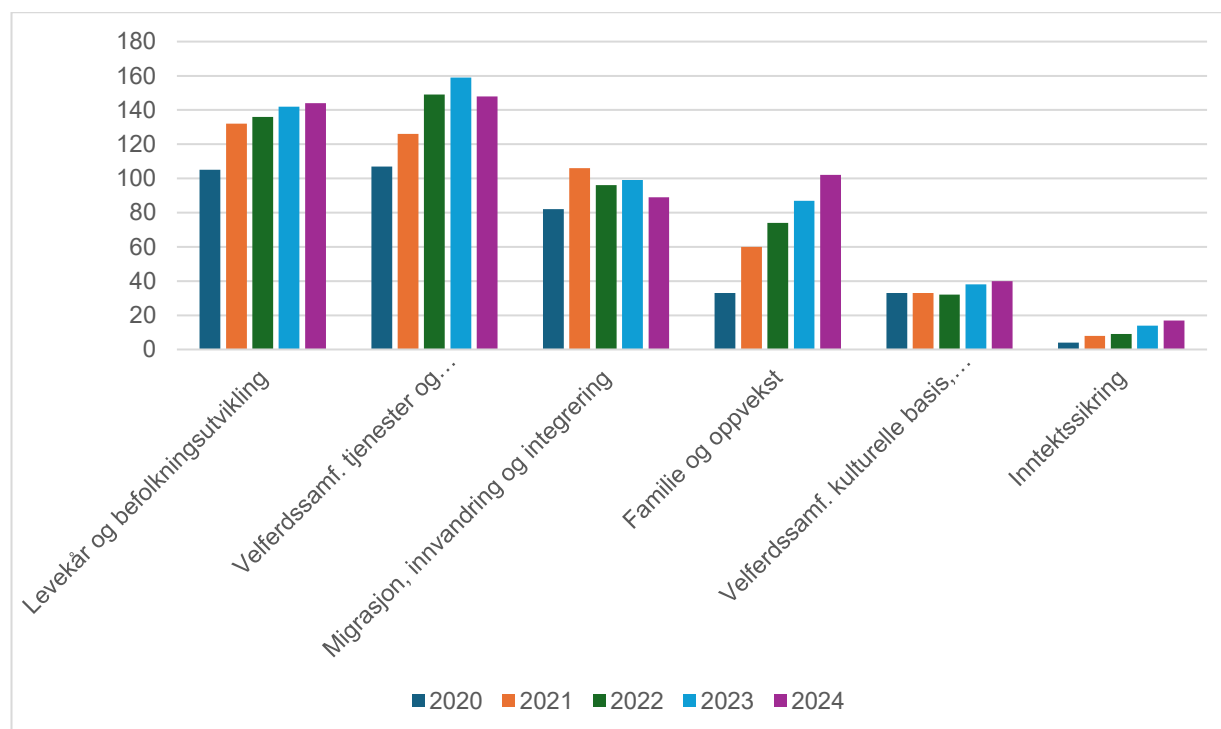

- ERC, UiO (koordinator): [*SEGOP - Segregation of Opportunities: Pathways to Marginalization through Neighborhoods and Peers*](#)
- Klynge 2, NMBU (partner): [*ReHousIn Contextualized pathways to reduce housing inequalities in the green and digital transition*](#)

Tematiske områder

Delporteføljen Velferd dekker et bredt spekter av forskningstemaer fordelt på seks hovedområder. Et prosjekt kan inngå i flere kategorier, og det er betydelig overlapp mellom noen av dem, eksempelvis mellom velferdssamfunnets tjenester og organisering og familie og oppvekst.

Antall prosjekter økte i perioden 2020–2024, med noe variasjon mellom kategoriene.

Figur 19 Tematisk inndeling av prosjekter, delporteføljen Velferd (2024). Kilde: Forskningsrådet

- **Levekår og befolkningsutvikling:** Omfatter forskning om levekårsforskjeller, klasse, samfunnsdeltakelse, demografi, sosial, kulturell og økonomisk ulikhet og sosial ulikhet i helse, aldring, bolig, fruktbarhet, likestilling og kjønn.

Dette delområdet har et stort omfang, delvis som følge av investeringer fra andre porteføljer. Prosjektene dekker et bredt spekter av samfunnsutfordringer, inkludert sosiale og økonomiske ulikheter, helse, utdanning, integrering, arbeidsliv og velferdsstatens rolle. Det legges vekt på innovasjon, forebyggende tiltak og utvikling av forskningsinfrastruktur. Mange prosjekter ser på sårbare grupper, barns og unges oppvekst, og hvordan samfunnsendringer påvirker livskvalitet og inkludering. Det har kommet få nye prosjekter siden 2021.

Banebrytende forskning finansierer tre sentre for fremragende forskning (SFF) på området, blant annet på fertilitet og helse, og rettferdighet, ulikhet og rasjonalitet. Et infrastrukturprosjekt knyttet til et historisk befolkningsregister er også relevant.

- **Velferdssamfunnets tjenester og organisering:** Omfatter forskning og innovasjon om offentlige, ideelle og private velferdstjenester og deres organisering. Det inkluderer barne- og familievern, arbeids- og velferdstjenestene. Forskning om den nordiske modellen. Temaet gjelder ikke helsetjenester, utdanningssystemet og -arenaer som barnehage og skole.

Dette er det største området i delporteføljen, noe som henger sammen med at forskning på velferdstjenester, som barnevern og arbeidsrettede tiltak, og deres samhandling med andre sektorer har vært en tydelig prioritering i porteføljeplanen for Helse. Økt bruk av samarbeidsprosjekter, der forskningsmiljøer arbeider tett med praksisfeltet, har bidratt til veksten.

Innenfor porteføljens egen strategiske innsats er det finansiert flere prosjekter om barnevernet, og velferdstjenestenes rolle i arbeidsinkludering vil være hovedtema eller deltema i flere prosjekter om arbeidsliv og arbeidsmarked. Forskning på familievern har vært etterspurt, men det er kun et fåtall prosjekter på området.

Samfunnsoppdraget for inkludering av barn og unge blir også løftet gjennom dette temaområdet og porteføljen finansierte i 2024 fire samarbeidsprosjekter under samfunnsoppdraget med mål om å videreutvikle og forbedre praksis og samspill i og mellom tjenester og tilbud i velferds-, utdannings- og helsesektoren.

- **Migrasjon, innvandring og integrering:** Omfatter forskning om internasjonal migrasjon, inn- og utvandring, integrering, utlendingsfeltet, forhold mellom minoriteter og majoriteter, asylpolitikk og flyktninger.

Området har hatt et stabilt antall prosjekter i perioden, i hovedsak finansiert av porteføljen selv. Som resultat av de siste årenes satsinger innenfor arbeids- og velferdsforskning omhandler porteføljens egne prosjekter i stor grad om arbeidsinkludering av innvandrere og flyktninger. Vi finner imidlertid også prosjekter som har en bredere inngang til integrering i samfunnet, og berører faktorer som bosetting, utdanning, velferdstjenester og kultur. Det forskes på barrierer, tiltak og samspill mellom aktører, samt hvordan diskriminering, identitet og tilhørighet påvirker inkludering. I tillegg analyseres politiske og juridiske rammer for migrasjon og integrering, og hvordan disse påvirker rettigheter, deltakelse og sosial bærekraft.

- **Familie og oppvekst:** Omfatter forskning om familierelasjoner og -organisering, generasjoner, barns oppvekstsvilkår i bred forstand.

Området har hatt den største relative veksten i porteføljen, men økningen må sees i lys av at dette merket først ble innført i 2019. En stor andel av prosjektene under dette temaområdet er også registrert under velferdssamfunnets tjenester og organisering. Ca. 40 % av prosjektene er finansiert gjennom porteføljen.

Mange prosjekter undersøker barns oppvekstsvilkår, med vekt på rettigheter, medvirkning og beskyttelse, samt utvikling av kunnskapsbasert praksis. Dette inkluderer barnevern, forebygging og håndtering av familievold, støtte til familier med ulike utfordringer og tjenester som fremmer trygg oppvekst. Sosial inkludering, fritidsdeltakelse og tiltak mot barnefattigdom og marginalisering er sentrale temaer, med vekt på hvordan ulikhet i bakgrunn, økonomi og helse påvirker barns muligheter. Prosjektene belyser også barns psykiske og fysiske helse, effekter av sykdom og funksjonsnedsettelse, samt betydningen av tidlig innsats. Mangfold, migrasjon og ulike familieformer – inkludert barn med innvandrerbakgrunn, flyktningbarn og barn i fosterhjem – studeres for å forstå hvordan kulturell og sosial tilhørighet påvirker integrering og oppvekst.

Samfunnsoppdraget for inkludering av barn og unge blir også løftet gjennom dette temaområdet.

- **Velferdssamfunnets kulturelle basis, bærekraft og oppslutning:** Omfatter forskning om velferdssamfunnets kulturelle og andre grunnleggende forutsetninger, herunder dets bærekraft, legitimitet og tillit og sosiale kapital.

Det er få prosjekter som har dette som primærtema, de er ofte del av problemstillinger i større prosjekter om tillit, integrering og ulikhet. Om lag to tredjedeler av prosjektene i porteføljen berører slike problemstillinger. Siden 2022 er det ikke igangsatt nye prosjekter, men utlysningen av forskerprosjekter i 2025 etterspør søknader på feltet.

Prosjektene som faller inn under denne kategorien undersøker hvordan velferdsstatens institusjoner og legitimitet påvirkes av endringer i befolkning, migrasjon, økonomi og politiske holdninger. Temaer som integrasjon, identitet, ulikhet og tillit står sentralt, og det forskes på hvordan ulike grupper deltar i samfunnet og opplever fordeling og rettferdighet. Prosjektene ser også på hvordan medborgerskap og samarbeid mellom innbyggere og offentlige aktører kan styrkes for å utvikle bærekraftige velferdsløsninger.

- **Inntektssikring:** Forskning om inntektssikring som skyldes tidsbegrenset eller varig fravær fra lønnsarbeid, annen inntektssikring (trygder, sykepenger o.l.), samt forskning om eldres pensjoneringsatferd.

Dette er det minste temaområdet i delporteføljen. Merket ble innført i 2019, og flere relevante prosjekter fra 2020 fanges derfor trolig ikke opp i statistikken.

Eksisterende prosjekter ser på pensjonssystemet og eldres pensjoneringsatferd, og spørsmål om ulike ordninger for inntektssikring er problemstillinger i prosjekter om for eksempel arbeidsmarkedets utvikling. Det er få prosjekter som primært studerer inntektssikring, men relaterte problemstillinger vil være inkludert i prosjekter om bl.a. arbeidsmarkedet, omsorgsansvar og integrering.

Evalueringen av pensjonsreformen (EVA-PEN), som ble avsluttet i 2018, har vært en sentral satsing på forskning på inntektssikring og pensjon. Den ble videreført under VAM-porteføljen, men har siden hatt lav søkning og begrenset prosjektf finansiering. Likevel har det kommet enkelte nye prosjekter, blant annet et tverrfaglig initiativ som undersøker insentiver for arbeid og helse, og langsiktige effekter av reformen på fordeling og likestilling.

Kartlegginger og underrepresenterte tema

For delporteføljen Velferd er kunnskapsoversikten [Arbeids- og velferdstjenestene: En forenklet kunnskapsoversikt over arbeidsinkluderingsystemet](#) (OsloMet, 2023) særlig relevant. Rapporten er gjennomført på oppdrag fra Forskningsrådet. Den viser at flere temaer knyttet til arbeids- og velferdstjenesters rolle i arbeidsinkludering har relativt få vitenskapelige publikasjoner. Dette inkluderer blant annet forvaltning av lovverk, overordnet organisering og styring, tjenestekoordinerings og samarbeid mellom NAV og eksterne parter.

I tillegg er flere temaområder svakt representert i delporteføljen. Dette skyldes blant annet begrensede økonomiske rammer, andre prioriteringer innenfor relevante satsinger, og at det har kommet inn få søknader, eller at disse ikke har nådd opp i konkurranse. Dette gjelder for eksempel:

- Sammenheng mellom velferdstjenester og utdanning, og behovet for mer forskning på kompetansefeltet
- Levekår, inkludering og velferdssamfunnets tjenester, organisering og bærekraft i lys av endringer, som befolkningsutvikling og klimaomstilling og teknologisk utvikling
- Forholdet mellom lov, forvaltning og rettigheter
- Sammenhenger mellom migrasjon, innvandring og integrering

Faglig fordeling

Som beskrevet under punkt 2.2.1 er også delporteføljen Velferd dominert av samfunnsvitenskap. I 2024 er 61 % av prosjektene merket med dette. Det er stor faglig spredning, men de fire største fagene er sosiologi, økonomi, statsvitenskap og psykologi.

Som i delporteføljen Arbeid skiller økonomifaget seg ut. Selv om økonomi bare utgjør 14 % av prosjektene, mottar de 24 % av bevilgningene. En forklaring er at økonomiprojektene ofte er monofaglige – 34 % av prosjektene har bare økonomi som fagområde.

Samtidig har samarbeid på tvers av fag økt i delporteføljen. Fra 2020 til 2024 har andelen tverrfaglige prosjekter økt med 52 %, og i 2024 var 24 % av prosjektene tverrfaglige.

Utover samfunnsvitenskap er 22 % av prosjektene merket med medisin og helsefag, 9 % med humaniora og 5,5 % med rettsvitenskap.

Det er rom for en større andel humaniora innenfor delporteføljen. Humanistisk forskning kan for eksempel belyse sosial inkludering gjennom kulturelle og historiske perspektiver og analysere etiske spørsmål om rettferdig fordeling.

Det er også potensial for mer rettsvitenskapelig forskning, for eksempel knyttet til forvaltning av lovverk. I 2024 finansierte porteføljen, i samarbeid med Demokrati, styring og fornyelse, to EØS-sentre. Sentrene skal styrke kapasitet og kompetanse knyttet til integrering av EØS-retten på flere forvaltningsrettslige områder, inkludert trygderett, og er en oppfølging av NAVs feilpraktisering av EØS-reglene. De inngår i en langsiktig satsing for å styrke juridisk forskning i Norge.

2.2.1.5 Inkludering av barn og unge

Barn og unge er et prioritert forskningsområde innenfor porteføljen for velferd og utdanning. Tematikken berører flere samfunnsområder og går på tvers av delporteføljene. Arbeidet retter seg mot å styrke kunnskapsgrunnlaget og utvikle løsninger som kan bidra til bedre tjenester, økt inkludering og like muligheter for barn og unge.

Arbeidet er en oppfølging av BU21 ([BarnUnge21-strategien](#)), lansert i 2021 for å skape en mer målrettet, helhetlig og koordinert innsats for forskning, utvikling og innovasjon for utsatte barn og unge. Strategien, som ble utviklet i samarbeid mellom flere departementer og koordinert av Forskningsrådet, bygger på erkjennelsen av at grupper av barn og unge havner i "blindsoner" – områder der kunnskapen er mangelfull og innsatsen fragmentert.

BU21-strategien har vært en sentral drivkraft i arbeidet med samfunnsoppdraget for å inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeid og samfunnsliv, som første gang ble omtalt i [Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032](#). I 2024 overleverte en operativ gruppe ledet av Forskningsrådet rapporten [Barn og unge først – vårt felles ansvar](#) til regjeringen med forslag til nye grep, langsiktige mål og organisering av samfunnsoppdraget for å forebygge utenforskap. Oppdraget ble formelt annonsert våren 2025 i [Meld. St. 28 \(2024–2025\) Tro på framtida – uansett bakgrunn](#), og vil bli omtalt mer inngående i neste års porteføljeanalyse.

I 2024 ble det bevilget midler til fire tverrsektorielle prosjekter og tre forskningssentre for profesjonsutdanning, som en direkte oppfølging av BU21 og med stor relevans for samfunnsoppdraget. Nye utlysninger i 2025 er innrettet for å dekke bredden av samfunnsoppdraget. Det er også arbeidet med budsjettforslag og strategiske prioriteringer for å sikre at temaet blir prioritert høyt på departementenes agenda.

3. Vurdering av måloppnåelse

Formålet med dette kapittelet er å vurdere måloppnåelse basert på tallmaterialet presentert i kapittel 2. Porteføljepånen for velferd og utdanning har fastsatt følgende tre mål for porteføljen:

- **Mål 1:** Porteføljen skal bidra til fornyelse og høy kvalitet i forskningen for et bærekraftig velferds- og kunnskapssamfunn.
- **Mål 2:** Porteføljens forskning skal styrke samfunnets evne til å håndtere utfordringer og bidra til nødvendig omstilling og utvikling på porteføljens ansvarsområder.
- **Mål 3:** Kunnskap, funn og resultater fra porteføljen skal deles og tas i bruk.

Mål 1 Porteføljen skal bidra til fornyelse og høy kvalitet i forskningen for et bærekraftig velferds- og kunnskapssamfunn.

Forskerprosjekter

I tråd med porteføljepånenens mål om å fremme faglig fornyelse og høy kvalitet, går hoveddelen av porteføljestyrets egne investeringer til forskerprosjekter som skal stimulere til nytenkning og utvikling. I 2024 lyste porteføljen ut 295 mill. kr til forskerprosjekter gjennom fire ulike utlysninger:

- Inntil 56 millioner til forskning på kompetanse for arbeidslivet
- Inntil 87 millioner til forskning som belyser sosiale og kulturelle konsekvenser av kunstig intelligens og beslektede teknologier
- Inntil 80 millioner til arbeidslivsforskning
- Inntil 72 millioner til utdanningsforskning

Gjennom utlysningene har porteføljestyret finansiert 21 prosjekter innenfor porteføljens tematiske ansvarsområder som på ulikt vis bidrar til å nå porteføljens mål om fornyelse og høy kvalitet i forskningen for et bærekraftig velferds- og kunnskapssamfunn.

Internasjonalt samarbeid

Internasjonalt samarbeid er et viktig virkemiddel for å styrke kvaliteten på norsk forskning. I alle de fire utlysningene i 2024 ble det derfor understreket at søknader med samarbeid med minst én utenlandsk forskningsinstitusjon ville bli prioritert. En stor andel av porteføljens prosjekter involverer internasjonale partnere, særlig fra Nord-Europa og Nord-Amerika. Indikatorer fra WoS viser også betydelig internasjonalt samarbeid gjennom sampublisering.

Norske forskere har i 2024 oppnådd gode resultater på internasjonale konkurransearenaer innenfor porteføljens ansvarsområder, spesielt i Klynge 2 og i ERC under Horisont Europa. Klynge 2, som i stor grad samsvarer med porteføljens tematiske områder, har i perioden 2021–2024 hatt en norsk returandel på 3 % (29,4 mill. euro). Dette er høyere enn regjeringens mål på 2,8 % for norsk deltakelse i Horisont Europa. Til tross for denne positive utviklingen er andelen internasjonal finansiering i porteføljen fortsatt relativt lav. I perioden 2020–2024 ble kun 8 til 12 % av porteføljens samlede investeringer finansiert av EU. Det er derfor et betydelig potensial i økt deltakelse i andre deler av EUs rammeprogram. Porteføljestyret bør følge utviklingen tett, særlig mot neste programperiode.

Oppstarten av de europeiske partnerskapene *Resilient Cultural Heritage* og *Social Transformations and Resilience*, fra henholdsvis 2026 og 2027, forventes å kunne styrke porteføljens andel EU-finansiering, ettersom porteføljen har besluttet å bidra med midler inn i disse partnerskapene.

Utover Horisont Europa har porteføljestyret bidratt med midler til internasjonale utlysninger gjennom NordForsk som er en sentral aktør for å styrke nordisk forskningssamarbeid. Norge har oppnådd gode

resultater i utlysninger hvor porteføljen har bidratt. I 2024 ble det bevilget over 20 mill. kr til en ny utlysning om migrasjon, hvorav porteføljen sto for 17 mill. kr. Fire av syv prosjekter ledes fra Norge, og norske aktører deltar i ytterligere to. Porteføljen har også bidratt med midler til CHANCE samarbeidet, som støtter tverrfaglig forskning innenfor humaniora og samfunnsvitenskap i Europa.

Investeringer i internasjonale utlysninger, gjennom både NordForsk og de europeiske partnerskapene, kan gjøre det enklere for porteføljestyret å se nasjonal og internasjonal finansiering i sammenheng, og å vurdere innhold og tidspunkt for utlysninger i lys av den internasjonale utviklingen.

Likestilling og kjønnsbalanse

Porteføljen skal også bidra til likestilling og kjønnsbalanse i forskning, som er en forutsetning for forskningskvalitet gjennom rekruttering av de beste talentene og faglig mangfold. Analysen viser at kjønnsbalansen samlet sett er god blant prosjektledere og stipendiater, men enkelte delporteføljer har skjevheter som porteføljestyret bør være oppmerksom på.

Mål 2: Porteføljens forskning skal styrke samfunnets evne til å håndtere utfordringer og bidra til nødvendig omstilling og utvikling på porteføljens ansvarsområder.

Tverrfaglighet

Porteføljen skal investere i forskning av høy kvalitet som styrker evnen til å møte, forstå og håndtere komplekse samfunnsutfordringer. For å oppnå dette legger porteføljeplanen vekt på betydningen av å innlemme perspektiver fra flere fagfelt og anvende ulike forskningsmetoder og -design.

Porteføljen dekker forskning og innovasjon innenfor en rekke fagområder, med hovedvekt på samfunnsvitenskap og humaniora. Siden 2020 har graden av tverrfagligheten økt jevnt, og i 2024 var om lag 40 % av prosjektene tverrfaglige, særlig i skjæringspunktet mellom samfunnsvitenskap og humaniora. Det er fortsatt et potensial for å styrke innslaget av humaniora og rettsvitenskap, samt å utvide samarbeidet med andre fagområder.

Et sentralt virkemiddel for å stimulere til tverrfaglig samarbeid er samarbeid om brede tematiske utlysninger på tvers av delporteføljer og i samarbeid med andre porteføljestyre. Det har allerede vært gjennomført enkelte slike utlysninger, og erfaringer herfra gir et godt grunnlag for å videreutvikle og styrke tverrfaglig samarbeid fremover. Slike utlysninger kan åpne for nye konstellasjoner og gjøre det lettere å adressere komplekse utfordringer som krever kunnskap fra flere fagfelt.

Relevante samarbeidsområder utenfor porteføljen er blant annet demokrati, klima, digitalisering og kunstig intelligens, samt helse. Når det gjelder samarbeid på tvers av delporteføljene, kan det være nyttig å se til klynge 2 i Horisont Europa hvor utlysninger ofte går på tvers av porteføljens ansvarsområder. Mange av disse kopler utdanning og arbeidsliv, for eksempel ved å se på overganger mellom skole, høyere utdanning og arbeidsmarked, og hvordan utdanningsløp kan ruste unge for et mer omskiftelig arbeidsliv. Kunst og kultur koples også til både utdanning og velferdsforskning. Prosjekter undersøker hvordan kunst og kultur kan fremme sosial tilhørighet, helse og livskvalitet, samt hvordan kunst- og kulturfaglig utdanning kan styrke kreativitet, kritisk tenkning og kulturell forståelse.

Søknadstyper

Kompetanse- og samarbeidsprosjekt (KSP) er en viktig søknadstype for å nå porteføljens mål. KSP har som mål å utvikle ny kunnskap og bygge forskningskompetanse som samfunnet trenger for å møte viktige utfordringer. Den forutsetter samarbeid mellom forskningsmiljøer og relevante aktører utenfor forskningssektoren. Porteføljestyret har over tid investert i flere slike prosjekter. I 2024 lyse porteføljestyret eksempelvis ut 80 mill. kr til kompetanse- og samarbeidsprosjekter til forskning på tiltak for økt kvalitet i barnehage, skole og videregående opplæring.

Også innovasjonsprosjekter i offentlig sektor kan bidra til å styrke samspillet mellom forvaltning, praksisfelt og forskningsmiljøer. Til nå har porteføljen i liten grad investert i slike prosjekter. Det er

likevel et tydelig potensial for å trappe opp innsatsen på dette området, gjerne i samarbeid med andre porteføljer.

Samfunnsoppdrag

Inkludering av barn og unge er et område med stort behov for ny kunnskap og tverrsektorielt samarbeid. Porteføljestyret har et spesielt ansvar for å følge opp samfunnsoppdraget knyttet til inkludering av barn og unge i utdanning, arbeid og samfunnsliv. I 2024 innvilget porteføljestyret midler til en rekke prosjekter med relevans for dette samfunnsoppdraget. Oppfølgingen av samfunnsoppdraget er fortsatt i startfasen, og det er viktig å opprettholde og styrke innsatsen framover.

Mål 3: Kunnskap, funn og resultater fra porteføljen skal deles og tas i bruk.

Formidling og publisering

Kunnskapen som utvikles gjennom porteføljens forskning skal gjøres tilgjengelig og slik at den kan tas i bruk. Forskningsrådet stiller krav til både brukerrettet formidling og vitenskapelig publisering som viktige elementer i vurderingen av søknader. Finansierte prosjekter må også rapportere om formidlingstiltak og vitenskapelige publikasjoner i prosjektperioden. Publiseringsnivået i porteføljen har vært relativt stabilt i perioden. Forskingen formidles særlig gjennom fagbøker, lærebøker, bokkapitler, seminarer, foredrag, leserinnlegg og kronikker.

Åpen tilgang fremmer samfunnets bruk av forskningsresultater. Data fra WoS og Cristin viser en sterk økning i andelen åpne publikasjoner, og i 2024 var om lag 90 % av publikasjonene åpent tilgjengelige.

Søknadstyper

Valg av søknadstype er et viktig virkemiddel for å stimulere til bruk av forskning. Utlysninger av kompetanse- og samarbeidsprosjekter med brukermedvirkning bidrar til å styrke samarbeidet mellom forvaltning, praksisfelt og forskningsmiljøer. I 2024 var det 65 pågående samarbeidsprosjekter finansiert av porteføljestyret, med til sammen 148 registrerte partnere utenfor forskningssektoren. Blant relevante partnere er kommuner, skoler, NAV og samhandlende tjenester, barnevern og familievern, arbeidslivets parter, tilsynsmyndigheter og aktører i sivilsamfunnet. Det har vært en økning i antall samarbeidspartnere utenfor akademien i prosjekter finansiert av porteføljestyret de siste årene.

For å styrke bruken av kunnskap som utvikles gjennom porteføljen, kan også nye virkemidler vurderes. Et eksempel er såkalte forsterkningsmidler, som kan tildeles pågående prosjekter med mål om å knytte kompetanse og resultater tettere til relevante sektorer. Ordningen har ikke tidligere vært benyttet innenfor porteføljens ansvarsområder, men kan vurderes som et supplement til eksisterende virkemidler for å støtte opp om porteføljeplanens tredje mål.

Porteføljestyret bidrar med øremerkede midler til offentlig sektor-ph.d.-ordningen for å styrke forskningskompetansen og fremme samarbeid mellom offentlig sektor og akademien. Gjennom denne ordningen finansieres doktorgradsprosjekter der offentlige virksomheter samarbeider med gradsgivende institusjoner, med mål om å utvikle relevant og anvendbar kunnskap for offentlige aktører og deres brukere. I 2024 var det 91 aktive offentlig sektor-ph.d.-prosjekter innenfor porteføljens temaområder, et nivå som er omtrent uendret fra tidligere år.

4. Oppsummering og anbefalinger

Porteføljeanalysen for Velferd og utdanning viser en utvikling i perioden 2020–2024 som er i samsvar med porteføljens målsetninger. Analysen indikerer at porteføljen fremmer både faglig fornyelse og høy kvalitet i forskningen, og at den bidrar til et bærekraftig velferds- og kunnskapssamfunn. Forskingen styrker samfunnets evne til å håndtere utfordringer og bidrar til nødvendig omstilling og utvikling innenfor porteføljens ansvarsområder. Det legges også godt til rette for at kunnskap og

forskningsresultater deles og kan tas i bruk. Analysen tyder med andre ord på at tidligere porteføljestyre har iverksatt en rekke tiltak det er viktig å videreføre og bygge videre på.

Samtidig viser analysen at det er en del ulikheter mellom delporteføljene. Dette er ikke overraskende, gitt at ansvarsområdene er forskjellige, men reflekterer også tidligere styrers prioriteringer og føringer fra ulike departementer. Den nye organiseringen i et samlet porteføljestyre gir mulighet til å se delporteføljene mer i sammenheng.

Analysen avdekker i tillegg enkelte hull og svakheter som porteføljestyret bør være oppmerksom på:

Selv om porteføljen har stor tematisk bredde, både samlet og innenfor de enkelte delporteføljene, peker analysen på noen forskningssvake områder som porteføljestyret bør følge særlig nøye fremover, blant annet det pågående samfunnsoppdraget om inkludering av barn og unge, som fortsatt er i en tidlig fase.

Analysen peker også på et fortsatt stort potensial for å styrke tverr- og flerfaglig samarbeid, særlig ved å bedre integrere humanistiske og rettsvitenskapelige perspektiver. Samarbeid om utlysninger, både på tvers av delporteføljene og med andre porteføljestyre, kan stimulere faglig bredde og legge til rette for tverr- og flerfaglig samarbeid om komplekse utfordringer.

Bruk av ulike søknadstyper spiller en viktig rolle i å nå porteføljens målsetninger og forskerprosjekter og kompetanse- og samarbeidsprosjekter er sentrale virkemidler. Samtidig finnes det et potensial for også i større grad å ta i bruk andre virkemidler, for eksempel innovasjonsprosjekter i offentlig sektor og forsterkningsmidler, for å nå bestemte målgrupper og formål.

EU-finansieringen i porteføljen har hatt en positiv utvikling, men utgjør fortsatt en liten andel av den samlede innsatsen. Her finnes et klart vekstpotensial, noe det er særlig viktig å være oppmerksom på ved inngangen til et nytt rammeprogram og ved oppstarten av de to nye europeiske partnerskapene. Partnerskapene, og andre internasjonale utlysninger porteføljen deltar i, åpner for styrket samspill mellom nasjonal og internasjonal finansiering, et område hvor porteføljestyret kan spille en aktiv rolle.

Analysen viser at porteføljestyrets egne investeringer utgjør det største enkeltbidraget til forskningen innenfor porteføljens ansvarsområder. Det er enkelte variasjoner mellom delporteføljene, men dette gir porteføljestyret en reell mulighet til å påvirke utviklingen og styre porteføljen i ønsket retning. Analysen gir viktige funn og observasjoner som danner et solid grunnlag for porteføljestyrets strategiske vurderinger og prioriteringer.

Tematiske områder:

- **Kompetanse for arbeidslivet** bør prioriteres ytterligere, både tematisk og gjennom tilrettelegging for relevante aktører og samarbeidspartnere. Det er også ønskelig med flere prosjekter om blant annet **KI og arbeidsliv**, samt **arbeidslivskriminalitet** og **sosial dumping**.
- **Kultur- og mediepolitikk** er svakt representert og er områder som trenger ekstra oppmerksomhet. Det samme gjelder forskning på **kunst, estetikk og kulturelle uttrykk**.
- **Fag- og yrkesopplæring og høyere yrkesfaglige utdanning** er svakt representert og bør løftes i kommende utlysninger.
- **Velferdsforskningen har flere områder** som bør prioriteres for å sikre helhetlig kunnskapsgrunnlag på tvers av sektorer, herunder inkludering og individers økonomiske trygghet utover arbeid. En prioritering av bredere velferdsforskning må ses i sammenheng med andre porteføljestyrs prioriteringer og økonomisk handlingsrom.
- **Samfunnsoppdraget for inkludering av barn og unge** i utdanning, arbeid og samfunnsliv er i startfasen og bør videreutvikles og styrkes.

Faglig bredde:

- **Humanistiske og juridiske perspektiver** er fortsatt lite integrert i porteføljen og bør løftes i kommende utlysninger.

- **Samarbeid om utlysninger**, både på tvers av delporteføljene og med andre porteføljestyrer, kan stimulere tematisk og faglig bredde samt legge til rette for tverrfaglig samarbeid om komplekse samfunnsutfordringer.

Virkemidler:

- **Større prosjekter og miljøstøtte** som sentersatsinger eller annen langsiktig finansiering, kan bidra til å bygge kapasitet, sikre faglig kontinuitet og styrke samspill mellom forskning og praksis.
- **Tiltaksforskning** gir viktige bidrag til vurdering av effekt og implementering av tiltak. Det kan vurderes å utvide tematikken og åpne for større metodisk bredde.
- **Kunnskapsbasert innovasjon i offentlig sektor** har et uutnyttet potensial i porteføljen. Flere virkemidler bør vurderes for å stimulere til forskningsbasert utvikling i offentlig sektor.
- **Forsterkningsmidler** kan være et relevant virkemiddel for å styrke bruken av kunnskap fra pågående prosjekter ved å knytte dem tettere til praksisfelt og forvaltning.

Internasjonalt samarbeid:

- **Norsk deltakelse i EUs rammeprogram** har fortsatt potensial for vekst. Porteføljestyret bør følge utviklingen nøye innenfor sine ansvarsområder, særlig med tanke på overgangen til neste programperiode.
- **Internasjonalt samarbeid**, blant annet gjennom NordForsk og europeiske partnerskap, gir mulighet for bedre samspill mellom nasjonal og internasjonal finansiering. Tidspunkt og innretning på utlysninger bør vurderes i lys av dette.